

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 5 (2688)

Пятніца, 1 лютага 1974 года

Цана 8 кап.

НЯХАЙ МАЦНЕЕ І ПРАЦВІТАЕ САВЕЦКА-КУБІНСКАЯ ДРУЖБА!

ГАВАНА. 28 студзеня з афіцыйным сяброўскім візітам у Рэспубліку Куба прыбыў Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў па запрашэнню Першага сакратара ЦК Камуністычнай партыі Кубы, Прэм'ер-Міністра Рэвалюцыйнага ўрада таварыша Фідэля Кастра Рус. На здымку — у час сустрэчы ў аэрапорце.

(Прынята па фотатэлеграфі БЕЛТА).

«Мы, савецкія людзі, заўсёды разглядалі салідарнасць з Кубай, усямерную яе падтрымку як свой свяшчэнны абавязак, абавязак камуністаў, грамадзян сацыялістычнай краіны. І мы цэнім, што вы адказваеце нам такой жа брацкай дружбай, што тут, на Кубе, ведаюць і любяць краіну Леніна, радзіму Кастрычніка».

Л. І. БРЭЖНЕЎ.

(З прамовы на мітынг кубіна-савецкай дружбы ў Гаване 29 студзеня 1974 г.).

«Рэха Кастрычніцкай рэвалюцыі данеслася і да нашай радзімы і стала промнем надзеі для ўніжаных і прыгнечаных, і праз некаторы час на Кубе нарадзілася першая марксісцка-ленінская партыя».

Фідэль КАСТРА РУС.

(З прамовы на мітынг кубіна-савецкай дружбы ў Гаване 29 студзеня 1974 г.).

НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Выдавецтва «Беларусь» выпусціла на беларускай мове трэці том прамоў і артыкулаў Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева «Ленінскім курсам».

Том змяшчае прамовы, даклады і выступленні Л. І. Брэжнева, якія адносяцца да 1960—1972 гадоў.

БЕЛТА.

АБ ЧАСЕ І АБ СЯБЕ

...Хутка, без мітусні, яна падыходзіць да першага, другога, трэцяга станка. І, здаецца, дастаткова аднаго яе позірку, каб яны працавалі дакладна і зладжана.

Па прыкладу памочніка майстра М. М. Матохінай на Магілёўскім камбінаце сінтэтычнага валакна імя У. І. Леніна больш як трыста перадавікоў вытворчасці перайшлі на абслугоўванне большай, чым належыць па нормах, колькасці станкоў. Аб лепшых людзях камбіната, аб іх барацьбе за выкананне сустрэчнага плана расказвае фільм «Пяцігодцы — ударную працу». Яго стваральнікі — кінааматары камбіната — у рэспубліканскім конкурсе самадзейных фільмаў, праведзеным у Магілёве, атрымалі дыплом I ступені.

У конкурсе, які праходзіў пад дэвізам «Табе, Радзіма, наша ўдарная праца», прыняло ўдзел 25 аматарскіх студый рэспублікі.

Дыпламамі I ступені адзначаны стужкі 6 самадзейных студый Мінскага аўтамабільнага завода, палатна культуры МТЗ, Мінскага мотавелазавода, Гомельскага палатна п'янераў і школы імя У. І. Леніна, палатна культуры Гродзенскага хімкамбіната імя С. О. Прытыцкага і Гомельскага будтрэста № 10. 12 фільмаў удастоены дыпламаў другой ступені.

За лепшы расказ аб рабочым чалавеку, цікавае рэжысёрскае вырашэнне тэмы і іншыя творчыя знаходкі 8 аўтарам уручаны памятныя прызы.

Шэсць лепшых фільмаў будуць паказаны на ўсесаюзным конкурсе.

БЕЛТА.

ГАЛОЎНАЯ ТЭМА — СУЧАСНАСЦЬ

Днямі адбыўся сход партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР. Камуністы абмеркавалі пытанне: «Вынікі снежаньскага Шленума ЦК КПСС і задачы партыйнай арганізацыі». Доклад зрабіў сакратар партбюро Аркадзь Марціновіч. У спрэчках выступілі Андрэй Макаёнак, Анатоль Грачанаў, Аляксандр Капусцін, Аркадзь Майзон, Ігнат Дуброўскі, Венямін Рудаў, Мікалай Аляксееў, Леанід Прокша. Сход прыняў пастанову, у якой нацэлявае пісьменнікаў рэспублікі на далейшае ўмацаванне сувязі з жыццём, на глыбокае адлюстраванне сродкамі мастацкага слова барацьбы народа за выкананне планаў і сустрэчных абавязаных калектываў, за паспяховае завяршэнне пяцігодкі.

НАТХНЁНЫ РАСКАЗ АБ РЭСПУБЛІЦЫ

У Мінскім палацы мастацтваў 30 студзеня адкрылася вялікая выстаўка твораў жывапісу, графікі, скульптуры і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — «Беларусь сацыялістычная». Экспануюцца работы больш чым 250 беларускіх майстроў, створаныя ў асноўным у мінулым годзе.

520 новых твораў, розных па тэме, манеры выканання і творчаму почырку ахопліваюць усе бакі жыцця нашай рэспублікі, расказваюць аб вялікім шляху барацьбы і працы, пройдзеным ёю за гады Савецкай улады. Мастакі старэйшага пакалення, вырашаючы традыцыйныя для сваёй творчасці тэмы партызанскай барацьбы, народнага подзвігу, стваральнай працы савецкіх людзей, імкнуцца да абагульнення,

манументальнасці. Асабліва ярка гэта праявілася ў карцінах лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, народнага мастака рэспублікі М. А. Савіцкага — «Поле», заслужаных дзяржаўных мастацтваў БССР А. Д. Шыбнёва — «3 Ленін» і М. В. Данцыга — «Спадчына». Багатая палітра эпічных палотнаў народнага мастака БССР В. К. Цвіркі.

У творчасці маладых аўтараў прыкметна пераважае дакументальнасць, імкненне паказаць, чым жыве рэспубліка цяпер.

Плэнна працавалі ў мінулым годзе народныя мастакі БССР А. А. Анікейчык, С. І. Селіханаў, якія стварылі галерэю скульптурных партрэтаў знатных людзей рэспублікі — нашых сучаснікаў.

БЕЛТА.

ПАДАРУНКІ БУДАЎНІКОЎ

У цэнтры Гомеля на Савецкай вуліцы адкрылася кнігарня. Месяца больш чым зручнае, побач — вучэбны корпус Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

У прасторнай светлай гандлёвай зале — сучаснае абсталяванне. Да стэлажоў — свабодны доступ. Загадчыца кнігарні Р. Бандарэнка і яе памочніцы — прадаўцы ветліва абслугоўваюць пакупнікоў, імкнуцца, каб конны наведвальнік панідаў магазін з кнігай. І. БЕЛЬЦАР.

Новы кінатэатр «Усход» з глядзельнай залай на 400 месцаў уступіў у строй у Добрушы. Гледзачам паказваюцца шырокаэкранныя фільмы. Першымі гледзачамі былі рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі перасоўна-механізаванай калоні № 49, якія будавалі гэты асяродак культуры. А. КУРЛОВІЧ.

ВЕСТКІ З ГОМЕЛЬШЧЫНЫ

КАНФЕРЭНЦЫЯ ЧЫТАЧОЎ

Мазырская гарадская бібліятэка правяла сустрэчу чытачоў з героямі кнігі М. Ільікоўскага «Ішла вайна народная». Аўтар дакументальнай аповесці — былы камісар партызанскай брыгады, сакратар Мазырскага падпольнага райкома партыі. У абмеркаванні кнігі ўдзельнічалі былыя партызаны і падпольшчыкі К. Бакун, Д. Казлоўскі, А. Баклева, А. Савіч, К. Катлінскі, якіх у кнізе прысвечана шмат старонак.

СТУДЫЯ ВЫЯВЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

Сярод студэнтаў Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта ёсць

НА КРЫТЫЧНАЙ ХВАЛІ

Да другой гадавіны з дня апублікавання Пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» выдавецтва «Народная асвета» прымеркавала выпуск зборніка «На высокай хвалі», куды ўвайшлі літаратурна-крытычныя артыкулы пра творчасць вядомых беларускіх празаікаў і паэтаў.

«Востры пафас сучаснасці» — так назваў свой артыкул І. Назвуменка. Ён дзе ідэйна-мастацкі аналіз асноўных твораў народнага пісьменніка Беларусі І. Шамякіна, «Шлях паэта» — назва даследавання Д. Бугаёва, якое аўтар прысвяціў творчасці народнага паэта рэспублікі П. Панчанкі.

Чытач (а зборнік у першую чаргу адрасуецца выкладчы-

кам беларускай літаратуры, студэнтам філалагічных факультэтаў вуну, вучням старэйшых класаў) з цікавасцю пазнаёміцца з артыкуламі пра творчасць А. Макаёнка, А. Кулакоўскага, В. Віцікі, К. Кірэенкі, А. Вялюгіна. Аўтарамі іх з'яўляюцца Я. Усікаў, В. Бурган, У. Юрэвіч, М. Ароўка, В. Зуёнак.

Гэта другі выпуск зборніка. Першы выйшаў у 1968 годзе, быў прыхільна сустрэты чытачамі.

Парадавала аматараў літаратуры і выдавецтва «Мастацкая літаратура», якое выпусціла аднатомнік выбраных твораў крытыка і літаратуразнаўцы Рыгора Шкрабы, «Скарбы».

Я. ПАЙКІН.

У ТЭКСТЫЛЬНЫМ ГАРАДКУ

«Цікавае знаёмства». «Зарніца». «Тэкстыльны гарадок» — так называюцца аматарскія фільмы памочніка майстра Аршанскага льнокамбіната Уладзіміра Кісялёва. Дзесяць год ён не расстаецца з кінакамерай, аб'екты якой занатоўвае жыццё роднага горада, працу лепшых людзей свайго прадпрыемства.

Свой вопыт стварэння фільмаў майстар перадае дзецям 17 юных кінааматараў займаюцца ў студыі пры дзіцячым доме культуры камбіната. Зараз яны працуюць над мультфільмамі. Наступную стужку рыхтуюцца прысвяціць дзіцячаму народнаму тэатру камбіната і яго рэжысёру А. Прылуцкай.

Я. ПАЙКІН.

БАРЫСАЎСКІЯ ЭЛЕКТРАГІТАРЫ

Нішчэ адна навінка з'явілася на Барысаўскай фабрыцы піяніна — электрагітара. Інструмент прыгожы, мелодычны. Высокую ацэнку ён атрымаў ад экспертнага савета.

Стваралі інструмент канструктар фабрыкі В. Матавілава, інжынер Л. Уласенка, сталар В. Лазерка і інш.

Эстраднаы ансамблі, калектывы мастацкай самадзейнасці, шматлікія аматары ужо сёлета атрымаюць пяцьдзсят тысяч электрагітар.

П. БАРОДКА.

савета часта арганізоўваюць цікавыя вечары, сустрэчы чытачоў з пісьменнікамі, літаратурныя дыспуты.

За плённую работу бібліятэка ўзнагароджана дыпламам Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры.

ЦІКАВЫ КОНКУРС

У сярэдняй школе № 33 г. Гомеля праведзен конкурс на лепшую казку. Вучні прадставілі на абмеркаванні журы каля ста казак. 17 лепшых з іх уключаны ў рукапісную кнігу «Казкі, прыдуманыя намі». Кніга праілюстравана юнымі мастакамі.

В. ЦІШКЕВІЧ, загадчык аддзела інфармацыйнай газеты «Гомельская праўда».

АД СТРОМ КАРПАЦКІХ

Пяшчота і задуменнасць змяняецца мужнымі інтанацыямі, балвая песня выконваецца пасля агністага танца, твор з фальклорных невычэрпных крыніц падкрэслівае сучаснае гучанне напісанага сучасным кампазітарам... Калі гэтыя артысты танцуюць — на сцэне зіхаціць выселка, рухавая і трапяткая; калі яны спяваюць — здаецца, што гэта трымціць спевы ўзрушанага сэрца.

Лаўрэат Усесаюзнага конкурсу мастацкіх калектываў, Гучульскі ансамбль песні і танца з горада Івана-Франкоўска ў студзені гэтага года пачаў гастрольнае падарожжа па Іране, завітаўшы на Беларусь, Гомель і Орша, Магілёў і Віцебск, Быхаў і Мінск горада апладзіравалі гасцям з братняй Украіны. У рэпертуары — песні аб Радзіме і Леніне, аб партыі,

пра сённяшняе жыццё, танцы народаў СССР. Мастацкі кіраўнік калектыву Багдан Дзераўянка, дырыжор Іван Лёгіч і хараграф Уладзімір Петрыч наладзілі работу так, што гледзчы знаёміцца і з беражліва захаванымі шэдэўрамі народнага мастацтва, і з этнаграфічнымі творами, якія набылі сучасную трантэюну, і з наватарскімі шуканнямі таленавітых артыстаў (іх у ансамблі 73).

Беларускія гледзчы цёпла прымалі і раней знаёмымі ім нумары ў арыгінальным выкананні артыстаў з Прыкарпацця, і новыя, пастаўленыя гэтым калектывам упершыню на эстрадзе.

На здымку — выступленне ансамбля з Івана-Франкоўска перад мінчанамі.

Фота У. КРУКА.

граміць варожых гарнізоні ў сорок другім і сорок трэцім. І пасля вайны Засім часта гасцяваў у мамі доме.

Аляксандр Іванавіч зрэдку перасыпае сказы ёмікімі палескімі слоўцамі. Мне ча-мусьці здаецца, што менавіта так, нетаропка і ледзь прыкметна расцягваючы на палескі манер «о», чытаў свае вершы каля партызанскага кастра Мікола Засім.

Вось як гаворыць пра сваю першую сустрэчу з паэтам Аляксандр Іванавіч:

«Дужы, шыракаплечы хлопец з шэрымі вачыма меў не зусім звычайны выгляд. Грудзі яго перакрываў рамяні дзвюх палых сумак. У адной былі аўтаматныя дыскі і гранаты, з другой выглядалі шчыткі. Мы з ім прыселі на пеньку і мне давялося «спавядацца» аб баявых справах. Відаць было, што ён хоча ўсё адчуць і ўявіць сам, каб потым напісаць праўду. Размовы яму ўсё ж аказалася мала. Потым ён сам напросіўся ў групу падрыўнікоў і ўдзельнічаў з намі пры ўзры-ве варожых цяжкіх на Броннай гары і пад Слоні-

сменскі каханым, не ўбачаць сваіх родных, сяброў маладыя хлопцы Аляксей Купрыянюк, Іван Салейка, юны партызан Дзмітрुक. Ды яны будучы жыць не толькі ў памяці родных і блізкіх, сяброў па зброі, але і ў палымных, ледзь-ледзь самотных вершах Іх таварыша Міколы Засіма. Гэта не толькі рэквіем баявым сябрам, якія аддалі жыццё за светлае заўтра, але і заклік да помсты, да барацьбы.

Верш «На магілу Івана Салейкі», прысвечаны аднаму з арганізатараў атрадаў Імя Фрунзе і Імя Чарнака, сакратару антыфашыскай арганізацыі Брэсцкага раёна:

Ты часны быў, з душой багатай,
Ты словы партыі ў народ
Насіў ад хаты і да хаты
Не дзень, не два, а многа год.
Лёг адпачыць... і плён,
І працу
Нам адказаў ты без пары.
Што ж, ты вучыў нас не згінацца,
І не саргнемся мы, сябры!

Піша паэт вершы не ў кабінетнай цішы, а ў перапынках рэйкавай вайны, паміж баямі, у халоднай зямлянцы, у часы блакады, з якой невя-

Партызаны адпраўляюцца на чарговае заданне. У цэнтры — Мікола Засім.

КАЛІ РАЗМАЎЛЯЛІ ГАРМАТЫ...

папрасіў Мікола Засім. Падняўся на высокі пень, які быў своеасаблівай трыбунай, і прадэкламаваў:

Нашу славу з хаты ў хату
Песня разнясе,
А цяпер за аўтаматы,
На заданне ўсе!

— Адпачні, Мікола, яшчэ наваюешся, — пажартаваў нехта з партызан.

— Адпачываць будзем пасля вайны, — сур'ёзна адказаў Засім і працягваў чытаць...

Паэта пад воплескі партызан на руках занеслі ў зямлянку — гарачым чаем адзначыць перамогу.

Ішоў сорок трэці год. Уперадзе былі рашаючыя баі з ворагам, бліжэй паходы па варожых тылах. І суровыя вершы Міколы Засіма крочылі па партызанскіх сцяжынках на заданне, узмацнялі ў сэрцах людзей веру ў перамогу. І зноў становіліся ў шарэнгі байцоў загінуўшыя сябры па зброі.

Ваенны цыкл вершаў Міколы Засіма па колькасці складае не больш трэці ад усяго, што напісаў паэт. Але іменна гэтыя вершы — самыя каштоўныя старонкі творчай спадчыны паэта. Яны падкупляюць нас сваёй публіцыстычнай баявітасцю і шчырасцю. Чытаеш іх — і здаецца, чуеш, як шумяць векавыя бары, бачыш партызанскую зямлянку. Паэта няма, а слова ягонае жыве: то самотнае, то бясконца радаснае і светлае, як лясная крыніца, то гнеўнае і рашучае.

Васіль ШЫРКО.

муіліка, — пажадана на чыгунку. Няма сіл больш цярапец.

— Не магу, браце, — прычыў камандзір, — крый бо што здарыцца — і мне не знасіць галавы! Скажыце: не ўбарог такога чалавека! Цябе ж, бадай, у кожным атрадзе ведаюць. Нават не думай — не магу!

Але Мікола зноў і зноў турбаваў Самуйліка, даказаў, прасіў, пакуль той не даваў згоды. І тады паэт хадзіў павеселеўшы, жартаваў, расказваў партызанам вясёлыя гісторыі.

Як самую дарагую рэліквію беражэ Аляксандр Іванавіч здымак 1942 года: група партызан адпраўляецца на баявое заданне, у цэнтры Мікола Засім. Гэты здымак зроблены трафейным фотаапаратам.

— Вярнуўся Мікола на досвітку, — успамінае Самуйлік, — хлопцы стаміліся, ледзь стаялі на нагах, але вочы ўсміхаліся. І мы ўсе, хто выйшаў сустракаць, здагадаліся — з перамогай прыйшлі. Я пастроіў атрад і аб'явіў групе падзяку. Затым слова

дома яшчэ ці ўдасца вырвацца. Куля можа ў любое імгненне спыніць дыханне, і ён спышае данесці да людзей сваё слова. Слова, якога чакаюць рускі Логінаў, беларус Самуйлік, мардэвін Уладзіміраў. І гэтыя словы трапяткія, як полымя кастра, гуцаць:

Засмалі, мароз,
Засмалі, ячэй,
Прабры наскрозь
Фашыстоўскіх змей.

— Я і зараз памятаю, з якой увагай слухалі партызаны верш «Мароз», — расказвае А. І. Самуйлік, — мы яшчэ мацней адчувалі: фашыстаў ад гібелі нішто не ўратае. Нашы бары, нашы лясы, усё наша жыццё супраць іх. Весалялі пахмурныя твары хлопцаў, і забывалі мы пра цяжкасці. Жылі перамогай над лютым ворагам. Паэта прасілі чытаць яшчэ і яшчэ.

Мікола Засім быў членам Брэсцкага антыфашыскага камітэта. Ён не мог сядзець на адным месцы. Ішоў з атрада ў атрад, наладжваў сувязь, прыносіў інструкцыі ад кіраўнікоў антыфашыскага камітэта — таварышаў Урбановіча, Афанасьева і іншых. Калі выдавалася вольная хвіліна — чытаў вершы, вершы пра партызан, якія змаглі адбіць у фашыстаў горад Косава і доўга абараняць яго ад ворага, слова пра дабрату і шчодрасць вясковых кабет, якія разнісілі лістоўкі і дзяліліся з незнаёмымі людзьмі апошняй скібай хлеба.

З усіх атрадаў ахвотней Мікола Засім наведваў Кіраўскі. Мажліва таму, што тут ваявала большасць яго землякоў. Былі хлопцы з пад Іванава, Пружан, Камянца.

— Пашлі, Алесь, на заданне, — часта прасіў паэт Са-

мам, і напісаў аб гэтым некалькі добрых вершаў...»

Любіў Мікола Засім завітаць у атрад імя Кірава, наведваць «зялёную школу», пасядзець на занятках, расказаць дзецям пра літаратуру, пра творчасць народных паэтаў Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Часта паэт чытаў свае вершы ў партызанскім шпіталі, са сценаў клуба-зямлянкі.

З родным краем, з лепшымі людзьмі яго Мікола Засім прайшоў праз усе выпрабаванні, што выпалі на яго долю. Ён загартаваўся ў барацьбе, як гартуецца ў полымі сталь.

Яго паэзія набывае выразнае грамадскае і патрыятычнае гучанне. Далёка не кожнаму вядома, што Мікола Засім быў адным з першых партызан на Брэстчыне.

Паэт страціў маці і бацьку. Паміж дарог, паміж трывог заснулі вечным сном баявыя сябры. Не падораць

Мікола Засім чытае вершы на мітынг у Гута-Міхайлінскай пушчы Івацэвіцкага раёна неўзабаве пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Украіны, РСФСР, Польшчы. Есць сябры ў Аляксандра Іванавіча ва В'етнаме.

Падкруціўшы свае чорныя (акурат чапаеўскія) вусы, Аляксандр Іванавіч расказваў, як яго, дваццаціпяцігадовага юнака, пасадзілі за кратамі на сем гадоў за забойства агента польскай дэфензівы. Там, у турме, ён упершыню ад сяброў пачуў вершы палітычнага влізія — паэта Міколы Засіма.

Аляксандр Іванавіч адчыняе сваю «святую святых» — самаробны «архіўны сундук», выбірае патрэбную папку і кладзе на стол кнігі, фатаграфіі, пажоўклыя лісты паперы — пісьмы паэта свайму былому камандзіру.

— Нас з Міколам звязала нешта большае, чым звычайнае сяброўства, — гаворыць былы камандзір, — надта ўжо падобны наш лёс. Сядзелі ў адных польскіх турмах, а пасля разам хадзілі

ДЫК ХТО Ж ён, сённяшні герой нашай прозы? Думаецца, на гэтае пытанне найлепшы адказ дадуць тыя апавяданні, што друкаваліся летась на старонках нашых часопісаў. Нездарма ж гэты малы літаратурны жанр называюць разведчыкам людскіх характараў. Ён дае мачымасць і апэратыўна адгукнацца на падзеі сучаснасці, і аналізаваць тыя з'явы, што адбываліся шмат гадоў назад. У прозе леташняга года таксама шмат твораў на самыя розныя тэмы. Сярод аўтараў іх — Алесь Дзятлаў, Васіль Гігевіч, Міхась Клебановіч, Васіль Хомчанка і іншыя. Герой апавяданняў таксама розныя і непадобныя сваімі характарамі. Але ці заўсёды яны раскрываюцца ва ўсёй сваёй паўнаце? Ці ёсць у рысах гэтых людзей тое, што вызначае і нашых сучаснікаў?

Некалі мне даводзілася бываць у калгасе імя Куйбышава Кіраўскага раёна. Яго старшыня, яшчэ досыць малады чалавек, вядомы тым, што ўмее знаходзіць агульную мову з моладдзю, заўсёды прыслухоўваецца да голасу юнакоў і дзяўчат. Ён не баіцца даручаць моладзі адказныя ўчасткі вытворчасці. Хіба гэты чалавек не герой для апавядання? На жаль, некаторыя пісьменнікі глухія да сучаснай вёскі, разказваюць аб ёй так, быццам ніякіх змен за апошнія гады не адбылося.

Вось, напрыклад, апавяданне М. Коўзалева «Жыве чалавек» («Маладосць», № 3). Псіхалагічна дакладная за-

малёўка аб тым, як апусціўся чалавек з-за благой жонкі і як чулыя адносіны суседкі данамаглі яму вызваліцца ад абмякаваці да жыцця. Герой апавядання жыве ў сучаснай вёсцы. Але здагадацца аб гэтым можна толькі хіба на тым, што людзі карыстаюцца электрычнасцю і адзін з іх пілуе дрывы бензапілой. Апавяданне падводзіць чытача да прыватнага вываду: Аксёна — чалавек добры, Таццяна —

рабочага класа. Ім проціпастаўлены другі сын Мікола, які прыехаў у дзень выхаду банкі на пенсію з Поўначы. Куды ён сьдзіў, каб набыць зарабіць грошай.

Вобраз Васіля ў творы акрэслены слаба. Чытач толькі даведваецца, што ён працуе на тым жа заводзе, што і бацька, адначасова вучыцца ў інстытуце.

«Нешта штучнае, не іхняга, самохінскага роду», як заўважае бацька, у характары

з'яўляецца гэтым дэжэктывам данаўскім героем, які жыве на закон «кожны сам за сябе». А жыхары Поўначы, быццам, усе, як адзін, сваявольны да нажывы. Але ці так гэта? Ды і наогул, ці варта абавязкова адпраўляць героя на Поўнач, каб лепш раскрываўся ягоны характар?

Вядома, прасталінейна падыходзіць да ажыццяўлення ідэі твора нельга. Праўда, аўтар хоча даць характар Міколы ў развіцці і паказвае

№ 1). Герой яго жыве толькі сваімі ўнутранымі перажываннямі, вёска ж яго зусім не цікавіць. Вось і атрымліваецца, што чалавек ізаляваны ад паўсядзённага жыцця. Псіхалогія сучаснага сельскага працаўніка, яго новыя адносіны да працы, да людзей амаль не раскрываюцца. А газеты, радыё кожны дзень разказваюць аб працоўных дасягненнях у калгасах і саўгасах, называюцца імямі перадаві-

ЗА ПРАВА МАЛОГА ЖАНРУ

разкая супрацьлегласць ёй. Няма абагульненняў, характары герояў не суаднесены з сучаснасцю.

Відаць, і сам М. Коўзалеў як журналіст часта сустракаецца з героямі сваіх замалёвак і нарысаў. Тым больш дзіўна, што ў апавяданні ён не змог абагульніць убачанае, не выдзеліў найбольш істотнае і характэрнае з нашай рэчаіснасці.

А для гэтага апавядальніку зусім не абавязкова весці героя на поле, у цэх, надзяляць яго звышсучаснай прафесіяй. Рысы сучасніка можна даследаваць не толькі непасрэдна на рабоце, а і ў быцце, на адначынку, адным словам, у паўсядзённых узасмаадносінах з іншымі людзьмі.

Леў Кунько ў апавяданні «У роднай хаце» («Маладосць», № 10) паказвае адзін звычайны дзень з жыцця сямя Самохіных. Бацька і сын Васіль — прадстаўнікі

Міколы. Але зноў-такі ўся ідэя ў тым, што аўтар не ідзе далей зададзенай схемы. Увесь вечар Мікола толькі тое і робіць, што выхваліцца сваім зваротлівацю, практычнасцю. Словы «заробак», «грошы», «рабаціга», «баранку кручу» ў яго мове вельмі ж знаёмыя. Ці мала ў апавяданні нашых пісьменнікаў было людзей, што схалі на Поўнач за доўгім рублём, трацілі сувязь з роднымі мясцінамі, чарсцвелі душой?..

Мікола ў многім падобны на іх. Вось ён разказвае бацьку пра сваю працу: «Тры гады пракаў, а сябра сабе так і не знайшоў. Кожны чалавек сам на сабе, дзінгу зашыбае. Мала хто стала асталеўваецца. Наб'е кішэні — і на мацярык». І далей: «Твая дарога, і ты гаспадар на ёй». «Калі напрацаваць, дык я двое сутак з кабіны не вылезу, але ж не перашкадкай і мне жыць». Мікола

«перавыхаванне» героя пасля размовы з бацькам. Раптоўна той адмаўляецца ад паездкі на курорт і застаецца рамантаваць хату толькі таму, што «ў думках ліхаманкава праліцела дзяцінства, апошнія гады жыцця». Тое, што Мікола мог прыняць падобнае рашэнне, зусім верагодна, але ўчынкі героя ў апавяданні псіхалагічна не абгрунтаваны. Чытач да ўсяго гэтага не падрыхтаваны.

Аўтар не зацікавіў унутраны свет Міколы. Астатнія героі таксама аказаліся толькі хадзячымі носьбітамі пісьменніцкай думкі, яны проціпастаўлены адзін аднаму на нескладанай схеме станюўчага і адмоўнага. А сам сюжэт даваў багатыя магчымасці з большай псіхалагічнай дакладнасцю паказаць нашых сучаснікаў.

Няўдача напачатка і Алесь Наўроцкага ў апавяданні «Сустрэчы» («Польмя»,

коў, абагульняецца іх воццт.

Калі гаварыць пра аднострэванне паўсядзённага жыцця савецкіх людзей у апавяданнях мінулага года, то, гаворачы словамі Чынгіза Айтматава, мазаікі нашага часу пакуль што не атрымліваецца. Ёсць толькі асобныя больш ці менш яркія шкельцы, некаторыя з іх могуць склаці і невялікія фрагменты, але цэласны, глыбокі, шматгранны вобраз сучасніка з іх не складзецца. Няхай сабе апавяданні аднаго года і малавата, каб стварыць такую мазаіку. Для гэтага, магчыма, патрэбна не адзін год і не два. Але ўсё ж кожны год апавядальная проза аднастроўвае, як у кроплі вады, усё тое новае, што зроблена ў гэтым жанры. Літаратура, як і жыццё, не стаіць на месцы, развіваецца, бярэ новыя вышыні.

Наўкола бруць жыццё,

ДУМКІ ЧЫТАЧОЎ

«РАЁННЫЯ БУДНІ»?

ТАК!

Я часта бываю ў калгасах і саўгасах рэспублікі. Уражаны аб паездках розных, гэтаксама як непадобных паміж сабой гаспадаркі.

Запомнілася мне адна сустрэча на Брэстчыне. Зайшоў я ў калгасную бібліятэку. Там юнакі (мас равеснікі — я нядаўна закончыў вун) выбралі кнігі. Разгаварыліся. Я зацікавіўся, што яны чытаюць. У фармулярах значыліся кнігі рускіх, беларускіх і замежных пісьменнікаў, зборнікі прозы і паэзіі.

— А з дакументальных твораў, — зацікавіўся я, — вы што-небудзь чытаеце?

— Чаму ж не, з серыі «Мемуары» кнігі падабаюцца.

— А з твораў пра сённяшняю вёску? — удакладняю я.

У адказ — поціск плячыма і маўчанне. Потым мы разам перагледзелі кнігі на паліцах і адшукалі толькі дакументальны нарыс У. Дамашэвіча «Каб радзіла зямля», што пазалетаў выйшаў асобным выданнем. Адна кніга! Вядома, можна падумаць, што бібліятэчка няўважліва ставіцца да камплектавання кніжнага фонду. Можна... Толькі бібліятэка адна з лепшых у раёне! А вось кніжак пра сучасную беларускую вёску амаль няма (як высветлілася потым, былі яшчэ некаторыя зборнікі нарысаў, якія выйшлі ў рэспубліканскім выдавецтве «Ураджай»).

Дык у чым жа прычына? А прычына, думаецца, адна: не толькі нашы пісьменнікі, журналісты, але і выдавецкія работнікі не надта ўважліва да дакументальнага жанру. Вось тэматычны план «Мас-

тацкай літаратуры» на сёлёны год. Дакументальная проза прадстаўлена слаба. Толькі чатыры кнігі (не аднасея жа сюды нарысы Г. Нузіковай «Венецыя не хоча зімы»). Планаўца выдаць выбраны нарысы В. Палтаран, кнігу В. Паскурава «Людзі-суседзі», зборнікі нарысаў А. Шабаліна і С. Барадоўскага «Чуем вашы крокі» і В. Якавенкі «Пробы камень». Мне могуць сказаць, што зборнікі нарысаў часта выходзяць і ў іншых выдавецтвах: «Ураджай», «Беларусь»... Але я маю на ўвазе не нарыс наогул, а нарыс мастацкі.

Думаю, цікава будзе прачытаць замалёўкі А. Шабаліна і С. Барадоўскага (з некаторымі з іх я пазнаёміўся на старонках «ЛіМа»). Гэта цэлыя расказы пра людзей, з якімі аўтарам давялося сустракацца, расказы шчыры, сардэчны. Але ў творах гэтых малавата аналізу, роздум над паўсядзённым жыццём. На маю думку, гэтымі якасцямі вылучаюцца лепшыя нарысы В. Палтаран і В. Якавенкі. Яны мастацкія ў лепшым сэнсе гэтага слова. Гэта бачыш па глыбінні даследавання з'яў рэчаіснасці, па маштабнасці падыходу да іх. Такія творы мяне, чытача, не могуць не задавальняць.

Але хацелася б прачытаць дакументальныя кнігі пра сённяшняю вёску і іншага плана. Якога? А ўспомнім «Раённыя будні» і «Цяжкую вяспу» В. Авецкіна, «Вясковы дзёнік» Я. Дораша. Гэтыя творы чыталі многія, бо яны неаднаразова перавыдаваліся. Дык у чым жа іх адметнасць? Не будзем унікаць у змест, а звернемся да характэрнага прызнання самога В. Авецкіна (дарэчы, зусім нядаўна ў выдавецтве

«Советская Россия» ў серыі «Пісьменнікі аб творчасці» выйшла яго кніжка «Заметки на полях»):

«...Гэта не фактаграфія. Там няма ніводнага фактычнага імя. Там няма дакладнага адраса.

Падзеі, якія разгортваюцца ў гэтых кнігах, таксама не спісаны з натуры».

Кнігі гэтыя набліжаюцца да дакументальных аповецей, але ў іх на-майстэрску тыпізаваны тыя абставіны, тыя праблемы, з якімі сустракаліся аўтары. Цудоўныя творы! Але ці маем мы што-небудзь аналагічнае ў беларускай літаратуры, у беларускай журналістыцы? На жаль, не. Пісьменнікі часта сьдзіць у творчы камандзіроўкі, назіраюць, пішуць. Мне, напрыклад, спадабаўся нарыс У. Дамашэвіча «Каб радзіла зямля», кніга П. Місько «Дрэва жыцця». А чаму б гэтым (ды і іншым) аўтарам не абагуліць свае назіранні, не паспрабаваць напісаць аналітычны твор, героі якога прымушалі б нас задумацца, паразважаць аб праблемах сённяшняй вёскі?

Некалькі гадоў назад я пазнаёміўся з нарысамі І. Дуброўскага «Зямныя вузлы». Расказваў аўтар пра старшыню калгаса Варанецкага, пра яго паўсядзённыя клопаты. Вобраз запомніўся. А сёння такіх старшын у нас дзесяткі. У кожнай вобласці, у кожным раёне.

Мы, чытачы, чакаем кніг пра гэтых людзей. І не толькі пра кіраўнікоў гаспадарак, але і пра радавых працаўнікоў сяла.

І. ТАРАСЕВІЧ,
малодшы навуковы супрацоўнік Беларускага навукова-даследчага інстытута аграрымі і глебазнаўства.

БЫЦЬ ЛЕТАПІСЦАМ ЧАСУ

Шмат кніжак, добрых і розных, выходзіць штогод у нашых рэспубліканскіх выдавецтвах. Творы І. Шамякіна, І. Мележа, Е. Лось, В. Быкава, У. Караткевіча і іншых пісьменнікаў не залежваюцца на паліцах кнігарняў, бо яны, несумненна, уплываюць на фарміраванне ў чытача камуністычнага светапогляду, лепшых рыс характару, высокіх маральна-палітычных якасцей савецкіх людзей. У той жа час нельга не пагадацца з Т. Дзмітрыевай, якая ў артыкуле «Герой побач», змешчаным у першым нумары «Літаратура і мастацтва» за гэты год, выказвае думку, што нашы літаратары яшчэ ў вялікім даўгу перад сучаснікам.

Спраўды, калі чытаеш некаторыя апавяданні, аповесці, раманы пра людзей сённяшняй вёскі або горада, то застаецца незадавальненне. Ёсць у творах героі станюўчыя, ёсць і адмоўныя, добры сюжэт, а перагорнеш апошняю старонку, і застаецца невядомым: што хацелі аўтар сказаць, паказаць? Герой нейкія вельмі «рахманья», у іхнім жыцці ўсё добра. Няма ніякіх канфліктаў, праблем. А ў сапраўднасці ж яны ёсць!

У апошні час я прачытаў два раманы на рабочую тэматыку: «Песня Дзвіны» Тараса Хадкевіча і «Не магу без цябе» Л. Гаўрылькіна. І што можна сказаць аб гэтых творах? Думаецца, што раманам Т. Хадкевіча чытач наўрад ці застаецца зусім задаволены. Грандыёзна будаўніцтва, на фоне якога разгортваецца дзеянне ў гэтым творы, павінна было падказаць пісьменніку больш вострыя, надзённыя жыццёвыя канфлікты, праблемы.

Раман Л. Гаўрылькіна, памойму, у гэтым плане больш баявіты.

Цікава напісаны аповесці В. Карамазова «Пагоннік» і

зачараваная манета

Вокладкі кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: Адам Багдай (Польшча) «Прыгоды малаго пінгвіна Пік-Пона» (пераклад Я. Бяганскай, мастак Л. Зяновіч), Нгуэн Конг Хаан (В'етнам) «Зачараваная манета» (пераклад Г. Шаранговіч і В. Бурносавы, мастак А. Бетанава), Канстанцін Джарджэску (Румынія) «Форма зямлі» (пераклад З. Петрушэні, малюнік В. Панова, вокладка і тытул У. Лахоні).

краіна будзе камунізм, кожны год мы ўсё яркавей бачым рысы будучага грамадства, і крыўдна, калі ў некаторых апавяданнях аб сучаснасці аўтары павярхоўна закранаюць маральныя праблемы ўзаемаадносін паміж людзьмі, якія жывуць у калектыве.

Трэба падумаць на новую ступень мастацкай дасканаласці. Толькі тады апавяданне будзе апраўдваць сваё прызначэнне разведчыка новых і актуальных праблем, якія стануць потым прадметам даследавання больш буйных літаратурных жанраў. Думка, што апавяданне траціць сваё значэнне, якую выказаў на старонках «Літаратурнай газеты» Уладзімір Караткевіч, у ходзе дыскусіі не знайшла падтрымкі. Думаецца, будзе лепш, калі мы перастанем бедаваць над уяўным крызісам жанру, пачнем больш увагі надаваць разбору асобных лепшых і горшых твораў, а не звяртацца да іх толькі ў час гадавых ці паўгадавых аглядаў. Гэта ўзніме аўтарытэт апавядання, аўтарам жа падкажа, як трэба і як не трэба пісаць на тую ці іншую тэму. У тым ліку і аб сучаснасці.

Міхась КЕНЬКО,
аспірант Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР.

СУЧАСНІК:

У працы і ідэяўнасці

П. Місько «Ціхае лета». Але ў цэлым беларускі пісьменнік яшчэ рэдка паказвае сённяшні горад, вёску. Можна, безумоўна, сказаць добрае слова аб нарысах В. Палтаран, вершах М. Калачынскага з кнігі «Докшыцкі каравай», аднак гэтага мала. У вёсцы ёсць пра каго казаць. І цяперашні вясковы людзі не тыя, што былі, скажам, гадоў пяць — дзесяць назад. У жыцці сла ўсё больш вызначаюцца вынікі навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Героямі кнігі павінны быць людзі, якія ў працы бачаць перш-наперш сваё прызначэнне, духоўную неабходнасць, а не толькі добры заробак (хоць і без гэтага не абходзіцца).

Пісьменнікі павінны быць летапісцамі свайго часу. Мы, вясковыя чытачы, чакаем новых, цікавых твораў. Рабочыя, калгаснікі сёння пішуць незвычайную гераічную аповесць пра сучаснасць сваёй долбеснай працы, якая пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі дае жадааныя вынікі. Чацвёрты, вызначальны год пяцігодкі павінен стаць вызначальным годам і ў нашай беларускай літаратуры.

П. СІЛВОНЧЫК,
жыхар вёскі Ясноўка,
Пухавіцкі раён.

ПАМЕНШ

ПРЫЗЕМЛЕНАСЦІ

Творы Міколы Гроднева я чытаю даўно. Знаёмы і з выказваннямі нашай крытыкі на конт іх. Заўвагі былі слушныя, і з імі нельга не пагадзіцца. Сапраўды, пісьменнік часта (асабліва гэта назіралася ў першых творах) збіваўся на дробнатэме, слаба паглыбляўся ў характары герояў, не даваў псіхалагіч-

Малюнкi мастака Я. Жыліна да кнігі Ул. Дубоўкі «Як Алік у тайзе заблудзіўся».

П. БРОЎКУ — ПРЭМІЯ ЧАСОПІСА «ДРУЖБА НАРОДОВ»

Рэдакцыйнай калегіяй часопіса «Дружба народаў» прысуджаны літаратурныя прэміі за лепшую аповесць, апавяданне, нарыс і цыкл вершаў пра сучасніка, за лепшы мастацкі пераклад і за лепшы артыкул аб праблемах развіцця шматнацыянальнай савецкай літаратуры, надрукаваныя ў 1973 годзе.

Адной першай прэміі ўдас-

тены К. Сіманаў за запіскі 1945 года «Незадоўга да цішыні» і В. Лам — за раман «Лялька і камедыянт».

Сярод іншых аўтараў другую прэмію атрымаў народны паэт Беларусі Пятрусь Броўка. Адзначаны яго цыкл апавяданняў, змешчаны ў 11 нумары часопіса.

Прысуджаны таксама трэція прэміі.

най матывіроўкі іх учынкаў. Але апошняя кніга «Заручыны», якая выйшла з друку пазалетась, прыкметна адрозніваецца ад папярэдніх зборнікаў. Аўтар звярнуўся да паказу жыцця сучаснай вёскі, прыгледзеўся да тых змен, якія адбыліся ў жыцці калгаснікаў у апошнія гады.

Думаецца, удала знойдзена і сама форма падачы фактычнага матэрыялу. Аповесць у навілах — гэта спроба прасачыць лёс паасобных людзей, якія сталі героямі твора, убачыць нешта агульнае ў іх думках і ўчынках, заўважыць тое лепшае, што наогул характарызуе нашага сучасніка. У асноўным гэта пісьменніку ўдалося. Аповесць пакінула прыемнае ўражанне. Вядома, што пасля гэтага з цікавацю чакаў новы твор пісьменніка.

У восьмым нумары часопіса «Полымя» за мінулы год была змешчана норава аповесць М. Гроднева «Радня». Прачытаў яе адразу, а цяпер, калі знаёміўся з «Міхалам У. Аніскоўча «Ціхаміраўнасці» скажам: «Не!», захачэлася яшчэ раз пагартыць старонкі аповесці. Зрабіць гэта прымусіла заўвага, выказаная аўтарам артыкула. «...Твор Гроднева вызначаецца павярхоўным адлюстраваннем рэчаіснасці і неарганізаванасцю», — заўважэе У. Аніскоўч. Прызнацца па-праўдзе, аповесць «Радня» ў мяне пакінула дваістае ўражанне. Пры першым ужо знаёмстве радала жаданне празаіка звярнуцца да сучаснай вёскі, жыцця людзей, паспрабаваць паказаць іх побыт. Мяркую, што па багачыні фактычнага матэрыялу твор М. Гроднева не назавеш бліжэй. Тут сапраўды пісьменніку ёсць шмат аб чым казаць.

Але чым далей я чытаў твор (і асабліва цяпер, пры другім знаёмстве з ім), тым

больш пераконваўся, што герой пісьменніка часам выглядае занадта пасіўным. На гэта ўказвае і У. Аніскоўч. Не магу пагадзіцца голькі з тым, што паколькі гэта «звычайны, вельмі памяркоўны чалавек, добры, але залішне сціплы і ціхі», то ён не павінен заслугоўваць увагі чытача. Так гаварыць у мяне ёсць свае падставы. Я сустракаюся і з многімі рабочымі, і з калгаснікамі, сярод іх няма і такіх «залішне сціплых і ціхіх». Але часта гэта добрыя працаўнікі, цудоўныя таварышы. Пра іх таксама павінны расказаць нашы пісьменнікі. Але трэба гэта рабіць больш загалублена. М. Гродневу ж часта перашкаджае пэўная прыземленасць у падачы жыцця персанажаў.

Гэта ў аповесці «Радня», а вось нарыс «Сонечны вецер» («Полымя», № 11, 1973) я прачытаў з задавальненнем. Гэта расказ пра Героя Сацыялістычнай Працы Яўгена Іванавіча Клімчанку, шанюнага чалавеча на трактарным заводзе. Ён — дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, выконвае грамадскія абавязкі, добры рацыяналізатар. Свайго героя пісьменнік паказвае і ў працы, і ў побыце. І наступова вырысоўваецца партрэт нашага сучасніка, больш таго, героя свайго часу, бо ў характары Клімчанкі добра выяўлены характэрныя якасці савецкага рабочага наогул: бескампраміснасць, працавітасць, сумленнасць.

Такія нарысы, як «Сонечны вецер» М. Гроднева, патрэбна часцей змяшчаць на старонках нашых часопісаў і газет, выдаваць асобнымі кнігамі. Людзей, якія могуць стаць героямі твораў нашых пісьменнікаў, у нашай краіне шмат. Асабліва цяпер, калі разгарнулася саборніцтва за дастойнае завяршэнне планаў дзевятай пяцігодкі.

А. РАМАНОВІЧ,
рабочы кансервавага
завода.
г. Слуцк.

ХТО АЎТАР?

Гэтае пытанне адносіцца не да якогасці ананімнага твора сівай мінуўшчыны, а да самай што ні ёсць сучаснай літаратурнай з'явы.

У канцы мінулага года на паліцах кнігарняў з'явіўся прыгожа аформлены двухтомні выбранных твораў Васіля Віткі. Выданне каштоўнае і патрэбнае. У ім сабраны ўсё лепшае, што складае творчую біяграфію пісьменніка: вершы, казкі, п'есы, апавяданні, артыкулы, аўтабіяграфічныя нататкі. Завяршае другі том напісаны В. Віткам у 1967 годзе цікавы, поўны клопатаў аб творчай маладзі артыкул «Вышыні маладосці». Але чытаеш яго і... адразу ўспамінаецца кніга Аляксея Гардзіцкага «Дыялогі» (Выдавецтва «Беларусь», 1968 г.). Там, на старонках 105—119 слова ў слова прыводзіцца гэты артыкул, як дыялог аўтара (А. Гардзіцкага) з пісьменнікам (В. Віткам), які адбыўся ў Каралішчавічах у 1966 годзе(?)

У анатацыі кнігі А. Гардзіцкага сказана: «Кніга «Дыялогі» напісана ў своеасаблівым і цікавым жанры. Дыялог — гэта вельмі жывая і ёмка форма, якая становіцца ўсё больш пашыранай. Менавіта ў спрэчках, пры сутыкненні розных поглядаў можна і лаканічна і натуральна развіць думку, дабрацца да «кораня» рэчаў».

Дзе ж тыя «сутыкненні розных поглядаў»? Артыкул В. Віткі ў кнізе «Дыялогі» перарываецца адным толькі пытаннем А. Гардзіцкага: «Ці не маглі б вы расказаць больш падрабязна пра свае ўражанні аб выступах маладых мастакоў 1966 года?» Наўрад ці змагло такое ардынарнае пытанне дапамагчы В. Вітку «лаканічна і натуральна развіць думку», — вопытны майстар слова і сам выдатна з гэтым справіўся, аб чым сведчыць артыкул «Вышыні маладосці», які ў двухтомніку чытаецца як самастойны, закончаны твор. Але гэтае ж ардынарнае пытанне ўжо нібы дае права А. Гардзіцкаму на аўтарства. Скажам, калі хтосьці будзе цытаваць словы В. Віткі не па двухтомніку, а з кнігі «Дыялогі», то вымушаны пісаць у зноскі: «А. Гардзіцкі, «Дыялогі», стар. ...» і г. д. Ці не даляеся выдавецтвам за адзін і той жа тэкст плаціць двум аўтарам?

Дык што ж гэта за такі «своеасаблівы жанр» — кніга А. Гардзіцкага? Ці не нагадвае ён славетную «запісную кніжку» Алёшы Бязбеднава, пра якую яшчэ ў 1929 годзе выказалі сваю думку І. Ільф і Я. Пятроў у фельетоне «Запісная кніжка»? Памятаецца, гэты Алёша «сачыніў» запісную кніжку А. П. Чэхава: «...Хорошее название для пьесы — «Вишневый сад»... Думаю съездить на Сахалин... Только что написал «Жалобную книгу» и г. д.

У. ЛОШЫЦІН.

НЕПАТРЭБНАЯ ШМАТФАРБНАСЦЬ

У апошні час чытачы атрымалі зборы твораў многіх вядомых пісьменнікаў рэспублікі. Цяпер мы з нецярпеннем чакаем чарговыя тамы Янкі Купалы, Кузьмы Чорнага, Прыемна, што кнігі цудоўна аформлены, добра ілюстраваны. Тым больш прыкра, што тут ёсць такое выключэнне.

Датычыцца гэта збору твораў народнага песняра Беларусі Якуба Коласа. Першы том выйшаў у вопладцы тытунёвага колеру. Але ўжо наступныя кнігі былі святлейшыя. Нядаўна падпісчыкі атрылі пты том і... не ведаюць, што рабіць. Вопладка стала такой яркай, што кніга прыкметна вылучаецца на фоне астатніх. Ці дарчы гэтая гама колераў у зборы твораў народнага пісьменніка?

Некаторыя фотаздымкі ў кніжках з белымі плямкамі, драпінкамі. Хацелася б, каб адказ на ўсе гэтыя пытанні дала дырэцыя паліграфічнага камбіната, што носіць імя пісьменніка.

Г. Столін.

А. СЦЕПАНОВІЧ.

66 НА 55

Другая з прыведзеных лічбаў дакладная. А вось за першую цяжка паручыцца.

Але па парадку. У пакоі настольных гульняў санаторыя «Крыніца» разгорнута цікавая і карысная выстаўка сатыры вядомага беларускага мастака М. Гурло. Выстаўлена 55 малюнкаў (гэта дакладна).

Малюнкi падпісаны. Чытаем подпісы. У кожным з іх — граматычная памылка, а то і дзве. (Ён быў на рыбалкі; для ващей; так няёмка; чаму не правяраеце; вышла; скараціў штаты; и пылесос; на дырэктара; знаемяс Клава, мая змена...) Спіс гэты можна прагавяць доўга. Я налічыў 66 памылак. Калі прыняць пад увагу, што не ўсе малюнкi падпісаны, то ў сярэднім на кожны подпіс прыпадае прыкладна па паўтары памылкі.

Цікава запытаць у арганізатараў выстаўкі, чым яны кіраваліся, выстаўляючы на шырокi агляд гэтую непісьменнасць. Відзець, усім забыліся, што ўсякага гледача і чытача, нават тады, калі ён адпачывае, неабходна павяжаць.

Г. ЮРЧАНКА.

ЦШЫНЯ. Толькі здалёку чуюцца прыемны, але цвёрды жаночы голас. Усе нашы сяброўкі па падарожжы пастроены ў рады. Кожны рад — аддзяленне.

На «сцэне» стаіць прыгожая дзяўчына з разумнымі, жывымі вачамі. Ёй не больш як дваццаць гадоў. Чорныя валасы зачэсаны назад. На фоне цёмнага твару блішчаць белыя, роўныя зубы. Мірыям нахіляецца да майго вуха:

— Яна прыгожая, праўда?

— Так, у яе тонкія рысы твару, хоць яна амаль негрыцянка.

— І зусім яна не негрыцянка.

— Ну, мулатка...

Дзяўчына са сцэны просіць нас змоўкнуць.

Мірыям і я «добраахвотна» змаўкаем.

Цвёрдая прамова нашай кіраўніцы выразна гучыць у цішыні:

— ...Большасць з вас прыехала сюды, каб служыць ідэалам рэвалюцыі, некаторыя прыехалі з матэрыяльных меркаванняў, а той-сёй — шукаючы прыгод. Мой абавязак папярэдзіць вас, што жыццё ў гэтым лагэры, як і ў іншых лагэрах, дзе ідзе падрыхтоўка настаўнікаў-добраахвотнікаў, не вельмі камфартабельнае. Жыццё будзе цяжкім і патрабуе ад вас самаахвяравання. Ва ўсім і заўсёды. Пачынаючы з раніцы і канчаючы сном. І ў вучобе, і ў працы. Атэстат настаўніка-добраахвотніка атрымае толькі той, хто пакажа сябе працалюбным, дысцыплінаваным, той, хто не запляміць свайго маральнага аблічча. Удумайцеся ў словы «хто не запляміць», бо з першага ж дня вы павінны ведаць, чаго хоча і чаго чакае рэвалюцыя ад нашага пакалення.

Дзеля светлай будучыні нашай радзімы мы павінны аддаць усе нашы сілы. Мы гэта зробім.

Я кажу вам гэта, каб тыя, хто адчувае, што фізічна не вытрымае ўсіх выпрабаванняў, прышлі ва «ўпраўленне» і сказалі пра гэта адкрыта. Мы зразумеем іх. Гэтым таварышам дадуць магчымасць вярнуцца дамоў.

— Такім чынам, запрашаем у наш лагэр. Радзіма або смерць!

— Мы пераможам! — чуюцца ў адказ магутны хор нашых галасоў. Дзяўчаты наварочваюцца і разыходзяцца.

...Грамадскія навукі, заканадаўства, граматыка, арыфметыка, методика, сельская гаспадарка, аграрныя адносіны, першая медыцынская дапамога.

Займаемся, седзячы на зямлі. У сувязі з тым, што яшчэ няма сшыткаў, пішам на чым пападзе: на адваротным баку кансервавых этыкетак, на картоне і наогул на розных іматках паперы.

Ды, нягледзячы на ўсе цяжкасці, наш энтузіязм не спадае, а наадварот, расце з кожным днём. Часта паміж намі ўзнікаюць спрэчкі, і так нараджаецца незнаёмая нам дасюль ісціна. Мы вывучаем гісторыю радзімы. Спраўднюю гісторыю, так непадобную на тую, якую вывучалі ў старой школе.

Малады адвакат, што выкладае юрыспрудэнцыю, простымі словамі растлумачвае нам сэнс законаў рэвалюцыйнага ўрада. У вольны ад заняткаў час, выкладчыкі гутараць з намі, адказваючы на нашы пытанні.

Асабліва заняты наш выкладчык-адвакат. Яму дваццаць адзін год. Ён худы і высокі, калі гаворыць, перавага махае рукамі. Ён заўжды акружаны вучнямі і адказвае на тысячы пытанняў.

Большую частку вольнага часу аддаем дадатковым заняткам...

Я вельмі заахвалена, здаецца, для мяне ўжо няма тайпаў. Я прачытала кнігу «Гісторыя мяне апраўдае» Фідэля Кастра, «Гаванскую дэкларацыю». Пазнаёмілася з аграрнай рэформай і гарадской рэформай, з пытаннямі ліквідацыі непісьменнасці. Я нават растлумачваю сваім таварышам незразумелыя месцы з «Асноў сацыялізма на Кубе».

— Як у цябе ідуць заняткі? — пытаецца Мірыям.

— Нядрэнна.

— Бачыла, як ты шчыра працавала ў апошнія дні.

— Дапамагаю, як магу. Шмат яшчэ трэба зрабіць, але, здаецца, жыццё ў лагэры наладжваецца.

— Так, і тут, і на ўсёй Кубе ёсць яшчэ шмат спраў.

— З гэтымі людзьмі і іхнім энтузіязмам можна дабіцца ўсяго.

— Чаму не гаворыш з «нашым энтузіязмам»?

— Добра, з «нашым энтузіязмам». Пойдзем да Асуньсон піць каву.

— Не, дзякуй, я хачу ў гэту вольную хвіліну напісаць маме пісьмо.

— Ну што ж, да пабачэння!

Атрымаўшы пропуск, я накіроўваюся ў краму Ферміна.

— Добры дзень, Асуньсон!

— Добры дзень, дачушка!

— Як справы?

— Фермін, як заўсёды, у Мансанілю, а я кухару. Мо хочаш кавы.

— З задавальненнем. — я заходжу на кухню і сама сабе наліваю.

— Сядай, дачушка.

— Сёння я не магу затрымлівацца, мне трэба шмат займацца. На наступным тыдні экзамены. Чым закончылася ўся гэтая гісторыя з крамамі?

— Днямі закрыюць і нашу...

— Які настрой у Ферміна?

— Ён ходзіць і кліне ўсіх апошнімі словамі.

— А... ты?

— Я? Я, здаецца, разумею, што да чаго, толькі вельмі цяжка ўгаварыць яго. У нас жа ў Мансанілю яшчэ адна крама ёсць...

Гэта мяне здзіўляе. А я ж думала, што гэта крама з кардону і фанеры з'яўляецца адзіным сродкам існавання гэтай сям'і. А яны, высвятляецца, «буйныя гаспадары».

— Вось што?!

— Так. Справа ў тым, што ў Ферміна вельмі цяжкі характар і ён надта злы чалавек.

— Нічога, нічога, думаю, што паступова ён усё зразумее, я табе дапамагу. А як ідуць твае заняткі?

— Нядрэнна. Настаўніца кажа, што я ўжо магу і ў першы клас пайсці.

— Вось бачыш! Ну, я вельмі рада за цябе.

— Я хачу выехаць у Мансанілю. Там буду працягваць вучобу і змагу, як вы гаварылі, калі адкрыюцца фабрыкі, паступіць на працу. Фермін яшчэ вагаецца, пераязджаць нам ці не. Але я думаю, што ў рэшце рэшт ён згодзіцца.

— Напэўна. Ну, пакуль, да заўтра. Мне трэба бегчы, а заўтра я зайду.

— Ну што ж, дачушка, да заўтра.

Мне крыху сумна. Я хацела сказаць Асуньсон усё, што я думаю пра яе мужа, але свечасова ўстрымалася. Я часта назірала за Фермінам, як ён сквапна пералічваў грошы або перабіраў банкі, каробкі, пакеты, што стаялі на паліцах. Бачыла я таксама, з якой нядобразычлівай зайздросцю глядзеў на жонку, калі яна, схіліўшы набок галаву, сядзела за сталом і асцярожна выводзіла літары. Мне здавалася, што яго злыя вочы вось-вось ператвораць у попел яе маладыя і ласкавыя рукі.

Не. Хіба я магу сказаць Асуньсон усё, што я

на растлумачыць палітычныя пытанні, а таксама быць прыкладам ва ўсім. Можна здарыцца, што хто-небудзь будзе выключаны і не атрымае атэстата, таму што сваім паводзінамі не дакажа, што здольны насіць высокае званне настаўніка. У гэтым выпадку мы павінны змагацца супраць ілжывай жаласлівасці і панібратства. Перш чым атрымаць атэстат, мы падымем на пік Туркіна. Гэта будзе нашым апошнім выпрабаваннем перад выпускнымі экзаменамі. Вось і ўсё. Пытанні ёсць?

Усім зразумела, толькі я няўпэўнена падымаю руку.

— Так... Калі ласка.

— Я хацела б даведацца, як трэба ацэньваць працу і вучобу ў аддзяленні?

— Вам трэба пагаварыць з Глэдзіс. Яна працавала ў гэтым аддзяленні два тыдні.

— Дзякую!

— Што яшчэ?

— Гэта ўсё, дзякую.

— Ну што ж, раз так, мы закончылі, можаць разыходзіцца.

Мы выходзім з доміка гуськом, а затым накіроўваемся ў свае баракі.

Як і кожную ноч, я ўспамінаю пад павольнае пагойдванне гамака мой дом, маму, дачку... Успамінаю апошнія маміны пісьмы, поўныя радасці і аптымізму. Што яна скажа, калі даведаецца пра

Даура АЛЕМА

КУБА

думаю?.. Я не магу ёй сказаць, што ў вачах яе мужа толькі сквапнасць і нядобразычлівасць. Лепш пайсці, праўда, я яшчэ зайду да іх, але толькі дзеля яе. Толькі дзеля яе...

Свежы вясёлы вечер б'е ў вяр. Я перажываю, турбуючыся за гэту жанчыну, якая не разумее ўвесь жах свайго становішча. Яе будучыня ў мяне перад вачамі: яна пакіне Ферміна. Ну, а калі не?... Калі не, то толькі з-за жалю да яго...

Вечер шамаціць сухім лісцем, несучы яго па каменнях. Спежка ўецца сярод кафеінных дрэў. То тут, то там вырастаюць вялізныя каменні, пакрытыя светла-зялёным мохам.

— Вільма! — даносіцца да мяне.

Гэта кіраўніца лагэра.

— Я вас слухаю.

— Можна з вамі пагаварыць?

— Калі ласка.

— Днямі ад'язджае з лагэра адна старшая аддзялення. Яна захварэла.

— Так?

— Вы ведаеце, што на пасаду старшага прызначаецца актыўны і адказны таварыш...

— Так, канечне...

— Мы падумалі пра вас і вырашылі, што вы якраз падыходзіце на гэтае месца.

— Я?... Але...

— Усё кіраўніцтва лагэра аднадушна рашыла, што вы самая адпаведная кандыдатура. Што вы скажаце?

— Што я скажу? Я гатова... Толькі давайце дамовімся: я згодна папрацаваць пятнаццаць дзён, і калі ўсё будзе, як трэба, дык я застаюся старшай. Добра?

— Добра. Мы ўбачымся пасля вясеры на нарадзе ва «ўпраўленні». Да сустрэчы.

— Да пабачэння.

Дык вось, я старшая аддзялення... Але як усё гэта адбылося?.. Што я буду рабіць?.. Пабегчы ды адмовіцца?.. Ужо няёмка... Што я нарабіла: старшая аддзялення? Як я спраўлюся?..

Я амаль не вярэвала: не магу адарваць позірку ад дзвярэй «ўпраўлення». Здаецца, пара. Я аддаю некранутую вясёру Мірыям і накіроўваюся да драўлянага доміка. Калі я ўваходжу, усё ўжо ў зборы і сядзяць на скрынях і бітонах. На груба збітым століку — ліхтар і некалькі лістоў паперы. Уздоўж сцен — паліцы, на іх — скрыні з прадуктамі, на падлозе — мяшкі з рысам, цукрам, соллю.

Убачыўшы мяне, Луіс усміхнуўся.

— Добры вечар!

— Добры вечар. Мы якраз чакалі вас, каб пацапаць нараду.

Я сяджу, усё адабральна глядзяць на мяне і гэта трохі падымае мой настрой.

— Як вы ўжо ведаеце, з сённяшняга дня кампаньера Вільма прызначаецца старшай аддзялення Б-4. Спадзяюся, што вы ўсё будзеце ёй дапамагаць.

Усе падтрымліваюць гэту прапанову.

Падымаецца наша кіраўніца.

— Ну, а зараз прайдзем да работы ў аддзяленнях. Вы ведаеце, што павінны пастаянна назіраць за ўсімі дзяўчатамі, каб правільна ацэньваць іх дзейнасць. Мяркуючы па адзнаках, якія вы ставіце пасля кожнага дня работы, справы ў нас ідуць добра. Не забывайце, што настаўнік-добраахвотнік з'яўляецца пасланцом рэвалюцыі, таму вельмі важна, каб кожны будучы настаўнік змог не толькі навучыць сялян грамаце, але і правіль-

Сёння мы друкуем урывак з аповесці кубінскай пісьменніцы Дауры Алемы «Валанцёры рэвалюцыі». Гэты твор на адным з літаратурных конкурсаў на Востраве Свабоды атрымаў першую прэмію.

Аповесць Дауры Алемы — аўтабіяграфічная. Пасля рэвалюцыі, у 1961 годзе Даура разам з сотнямі другіх дзяўчат накіравалася ў маладзёжны лагэр у гарах Сьера-Маэстра, каб прайсці там суровую школу жыцця, закончыць курсы навучання і стаць «брыгадзісткай» — настаўніцай па ліквідацыі непісьменнасці сярод сялян. Пра жыццё ў гарах у тую пару і расказваецца ў гэтым урывку.

нову перамену ў майм жыцці? Мабыць, не варта ёй пісаць, пакуль я не дакажу, што здольна выканаць гэтае нечаканае і цяжкае даручэнне.

...Раніцай я збіраю свае пажыткі і пераходжу ў барак дзе размяшчаецца аддзяленне Б-4. Я хачу трапіць туды яшчэ да пад'ёму. Але нейкае шчытлівае адчуванне прымушае мяне вярнуцца ў старое жылло. З сумам гляджу на сябровак, якія яшчэ спяць. Мне так не хочацца ісці адсюль! Я вырашаю апошні раз паснедаць з імі.

— Лагэр, пад'ём!

Пачынаецца звычайная ранішняя мітусня.

— Паслухай, што з табой? Ты што, не спала?

— Ат... Нічога.

— Нічога?

— Проста не хочацца ісці ад вас.

— Не бойся, ўсё будзе добра.

— Не смейся, Мірыям.

— А чаму нельга смяяцца?

— А таму, што ты іранізуеш.

— Я смяюся, таму што смяюся, і ўсё! Проста мне падабаецца, як ты рэагуеш. Раней ты проста плюнула б на лагэр, а зараз нават з нашага барак ісці не хочаш!

— Ага, гэта так.

— Ну, дык што ты мне раскажаш? Ноччу ты была на адной з гэтых «сакрэтных» нарад. Ну і як?..

— Паслухай, не здэкуйся з мяне. Я не хачу сварыцца...

— Ну, добра, прабач, я, здаецца, не вельмі ўдала пажартавала. Ты з намі будзеш снедаць? — З вамі.

— Я думаю, што не трэба гэтага рабіць, але калі табе дазваляюць...

Я станаўлюся ў строй са старымі сяброўкамі. Пачынаецца паверка.

— Чаму кампаньера Вільма не стаць каля свайго аддзялення?

— Я зараз...

З гарачым ад сораму тварам я выходжу са строю, спыняюся насупраць аддзялення Б-4. Затым мы ідзем снедаць, дзе ў нас адбываецца першае знаёмства. Я імкнуся менш гаварыць, а больш слухаць.

Па некаторых позіраках і фразях, незнарок нінутых, я злагадваюся, што аддзяленне разбілася на групкі. Нічога не скажаш, прыемны занятка мяне чакае! Калі за мінулы час яны не паспелі як след пасябраваць, што ж магу зрабіць я?

Наша першая работа — гэта мыццё. Размяркоўваю мыла і брудную вопратку, і мы накіроўваемся да рэчкі. Я расставіла ўсіх дзяўчат так, каб тыя, хто не вельмі сябруе паміж сабой (пра іх мне расказала Глэдзіс), працавалі паруч. Яны стараюцца не глядзець адна на адну і амаль не размаўляць паміж сабой.

Пасля працы мы садзімся ў кружок і балабонім абы пра што. Я адчуваю, што яны вывучаюць

мяне, і я, здаецца, крыху хвалюся, але гэтага ніхто не заўважае, бо я трымаю сябе ў руках.

— Ну, вось мы і пачалі наш першы працоўны дзень. І сапраўды мне сярод вас вельмі добра. Я бачу, што вы працуеце з энтузіязмам. Мне прыемна, што працую сярод дзяўчат, якія імкнуцца павысіць свой палітычны і культурны ўзровень.

— Дзякуем!—чуецца насмешлівы голас.

Але я не звяртаю ўвагі.

— Праўда, мяне крыху занепакоіла тое, што сярод нас не ўсе ладзяць між сабой. Але я ўпэўнена, што з цягам часу ўсё ўладкуецца. Спадзяюся, што неўзабаве наша аддзяленне стане адным з самых згуртаваных. Але гэта залежыць ад нас саміх, мы павінны ўсвядоміць, што толькі агульнымі намаганнямі зможам лепш працаваць і вучыцца. Згодны са мной?

— Зго-о-одны!

— На сёння ў мяне ўсё. Кожны тыдзень мы будзем збірацца. Калі ў каго-небудзь узнікнуць хоць бы малейшыя сумненні ў правільнасці маіх дзеянняў, прашу без усялякага страху выказацца на гэтых сходках. Мы не павінны нічога ўтойваць адзін ад аднаго. А зараз, хто хоча, можа застацца да вяршы, мы будзем паўтараць некаторыя пытанні, што прайшлі на занятках.

Амаль усё аддзяленне застаецца. Але замест паўтарэння мы гаворым пра наша лагернае жыццё.

— Дзіяна, ты ўжо займаешся з непісьменнымі?

— Так.

— Як да цябе ставяцца сяляне?

— О, уяві сабе, для іх самыя важныя персоны ў акрузе—гэта ўрач і настаўнік.

— Але ты бачыла, Вільма, якія адсталыя гэта людзі?

— Ну, канечне.

...Я яшчэ не магу забыць пра наш апошні паход. Бедныя хаціны, так-сяк прыкрытыя пальмавымі лістамі, невясёлыя ўсмешкі сялян, дзеці, чый погляд выдае спрадвечнае недаданне... У памяці праплылі брудныя, залатаныя гамакі, на якіх спалі пяць малышоў. А тая пяцігадовая дзяўчынка, у якой у руках замест лялькі была бутэлька. Я ўсё помню. І буду заўжды помніць... Нават той адзіны ў доме локжак, які стаў рэліквіяй, таму што на ім калісьці начаваў Фідэль. Я ніколі не магла ўявіць сабе, што галечка настолькі страшная! Што я ведала пра галечку? А зараз я яе бачыла сваімі вачыма. І, бачачы яе так блізка, амаль адчуваючы, я і маю сяброўкі зразумелі, што ў нас ёсць сілы, каб справіцца з ёю, што мы можам яе перамагчы...

Галасы дзяўчат перапыняюць мае думкі.

— І як яны маглі жыць, не маючы ніякіх сродкаў да існавання?

— Не ведаю.—адказвае Дзіяна,—самае страшнае, што на працягу столькіх гадоў ніхто імі не займаўся.

— Як жа гэта было зрабіць? Мы нават не ведалі аб іх існаванні.

— Я ніколі не чула, што ў гэтай частцы Сьера-Маэстры жыўць такія адсталыя людзі. А хто-небудзь з вас ведаў гэта?

Усе адмоўна ківаюць галовамі.

— Але калі мы цяпер ведаем,—не спыняецца Дзіяна,—мы павінны дапамагчы ім змяніць жыццё.

Нібы раздумваючы пра штосьці, паволі гаворыць Эленіта, самая маўклівая з нас:

— Я таксама не ведала пра гэтую галечку, але, напэўна, гэтыя сяляне таксама не маглі ўявіць, што дзесьці там, унізе, на раўнінах, жыўць іх суайчыннікі, якія таксама пакутуюць праклятай хваробай «вечна пусты страўнік».

Мы ўсе расмяліся, хоць нам і не да веселосці.

— Мы, кубінцы, навучыліся пераносіць нягоды, расказваючы жарты!

— Я думаю, што толькі такая рэвалюцыя, як наша, здольна вызваліць кубінцаў ад жахаў мінулага жыцця.

— А ты што думаеш, Вільма?

— Я? Я думаю тое ж самае. Так, толькі наша рэвалюцыя можа навесці нашу краіну на шляху прагрэсу.

— Той, хто верыць у справядлівасць справы, абараняе яе.

— Але ў нас гэтую справядлівую справу называюць сацыялізмам,—зноў чуецца чыйсьці голас.

— Як цябе завуць?

— Найрэда.

— Ну, што ж, Найрэда, ты правільна зазначыла—гэта называецца сацыялізмам. Але якое значэнне мае назва, калі ўсё, што адбываецца зараз на Кубе, справядліва?

Наступае цішыня. Мы задумваемся. Мне здаецца дужа дзіўнымі мае ўласныя словы. Няўжо гэта я? Так, гэта я.

— Так, гэта сацыялізм. Другога тлумачэння я не бачу. Ды мы, здаецца, усе задаволены ім?

Нехта запявае:

«Наперад, толькі наперад...».

З Іспанскай.

Аўгіння КАВАЛЮК

СЛЯДЫ ГЕРОЯЎ

Слядоў на косах Балтыкі багата
Пакінулі ў вайну салдаты...

На дзюнах, вымытых, салёных,
Сляды застылі квецённай

чырвонай.

Расквечанай, зямля, ты стала.

Сляды ў пустынях і на скалах.

На тых слядах заснулі росы,

Маўчаць, як помнікі, на косах.

РУКІ

Смерць не знае аддачы...

Дождж за вокнамі... Дзень, ты плачаш?

У нас бяда...

І табе чалавека шкада.

Дзве рукі ў вузкай труне,

Вы з вінтоўкай прайшлі на вайне,

Адзвалі ў шынель салдата,

Дасылалі лісты да хаты.

Адгрымелі ваенныя громы,

Зноў вярнуліся вы дадому,

Прычасайшы сівыя скроні,

Расціралі зямлю ў далонях:

Разумелі, што сеяць пара,

Выязджалі на поле з двара

З баранюю і плугам.

Варажылі з касою над лугам.

Вы аралі, сеялі, жалі,

Адпачынку не зналі,—

Вы яго не хацелі,

Усё маглі, усё вы ўмелі:

Накарміць паўкраіны хлебам

І падкінуць унука пад неба...

Рукі бацькі і дзеда,

Вы ж адводзілі беды.

...Нерухома ляглі на грудзі,

Хто сказаў, што вас больш не будзе?

Гэта ж толькі ваш цень ляжыць,

Вам жа жыць!

Жыць у зярнях і сплавах,

Жыць у кветках і травах,

Жыць ва ўсім, што краналі...

НА БРАТНІХ МОВАХ

У Ленінградскім аддзяленні выдавецтва «Савецкі пісьменнік» у вялікай серыі «Бібліятэка паэта» на рускай мове выйшла кніга вершаў народнага паэта Беларусі Янкі Купалы «Выбранае». Рэдактар перакладаў — У. Раждзественскі.

Кнігу вершаў і паэм Пятруся Броўкі «А дні ідуць...» у перакладзе Я. Хялемскага выпусціла маскоўскае выдавецтва «Мастацкая літаратура» ў «Бібліятэцы твораў, адзначаных Ленінскай прэміяй». Гэтае ж выдавецтва ў серыі «Бібліятэка савецкай паэзіі» выдала зборнік Пятра Глебкі «Вершы».

У перакладзе Р. Казаковай у выдавецтве «Савецкі пісьменнік» на рускай мове

выйшаў зборнік вершаў Міколы Аўрамчыка «Прасвятленне». Раман Алеся Шапчона «Навальніца спее ў цішыні» выпусціў «Ваенвыдат». Перакладчык — М. Гарбачоў.

Кіеўскае выдавецтва «Дніпро» выпусціла на ўкраінскай мове кнігу Алеся Адамовіча «Хатынская апошняя».

У Ташкенце выпушчаны зборнік беларускага паэта Сцяпана Ліхадзёўскага «Пошук сердаліка», у які ўвайшлі вершы аўтара ў яго перакладзе на рускую мову і пераклады з узбекскай паэзіі.

Львоўскае выдавецтва «Каменяр» выпусціла зборнік вершаў і гумарэсак Пятра Красюка «Пасіўны Бабёр», куды аўтар уключыў і пераклады на ўкраінскую мову гумарыстычных вершаў Сяргея Грахоўскага і Станіслава Шушкевіча.

Гэта скрухі сканалі,
Рукі ў працу ўпляліся,
Рукі жыць засталіся.

НА ДЗЮНАХ

Стаю ля гордых сосен,
Дзе паміж дзюн галосіць
Вятрыска злы марскі,
Зрываючы пяскі.

Няўжо ад хваль срабрыстых
Так многа злага свісту,
Няўжо тое світанне
Да самага світанья?

Не, свіст ужо сціхае,
Зноў цішыня над краем,
І спяць пяскі на дзюнах,
Няма трывогі ў струнах.

І адступаюць жахі.

Ды толькі ў Чылі — плахі.
І толькі ў Чылі мукі,
І ломяць маці рукі,
І шлюць свае праклёны
Стыхіі той шалёнай.

Надзялі мяне трывогай,
Слу дай перад дарогай.
Не расой хачу ўмыцца —

потам,

Хай дзяцінства мне прысніцца —

потым!

Як зярнаты кіну ў глебу
І цану пазнаю хлебу.

САША

Стаіш адна

над хвалямі

заліва,

Зялёнае, насмоленое

дзіва,

Стаіш

ў сваёй

салёнай

адзіноце —

Сярод пяскаў

блудлівых

на спякоце.

Не раз

вятрыска

налятаў

шалёны,

І падаў, не зламаўшы

кроні.

З карэннем хвою выраваць

ён хацеў.

А ты стрывала, ты стрымала гней.

Стаіш. І скуль

такая сіла?

Карэнні ў глыбіню

пусціла.

СУСТРЭЧА

З НАСТАЎНІКАМІ

Вядомы беларускі пісьменнік Піліп Пестрак у час зімовых канікул школьнікаў пабываў у гасцях у настаўнікаў. Сустрэча адбылася ў 42-й мінскай школе.

Пасля нароткага агляду творчасці пісьменніка, які зрабіў настаўнік 31-й школы рабочай моладзі В. Машко, слова ўзяў гасць...

Ён расказаў пра сваю літаратурную працу.

Цяпер Піліп Сямёнавіч працуе над раманам «Лесавічкі» — пра кіпучую, нястомную дзейнасць слаўнай легендарнай патрыёткі, Героіні Савецкага Саюза Веры Захараўны Харужай, з якой калісьці давалося працаваць на Піншыне.

Уважліва слухалі настаўнікі шматлікія вершы, урывкі з прозы, якія чытаў сам пісьменнік.

Сустрэча была шчырай і цёплай.

П. ВАЛКВЕЦ,
метадыст Мінскага гарадскога інстытута ўдасканалення настаўнікаў.

В ОПЫТ паказвае, што зварот кінематографа да класічнай літаратуры часамі ўзбагачае творчы працэс адкрыццямі і ў галіне рэжысуры, і ў галіне выканаўчага майстэрства.

Аб гэтым прыгадваеш, калі знаёмішся з фільмам «І смех, і бяда». Пастаноўка яго ажыццэўлена Беларускай студыяй тэлебачання «Тэле-

яго слухаеш, падзяляеш яго настрой і «адносіны» да таго, што адбываецца на экране.

Больш таго, мабыць, менавіта таму, што ў стужцы з'явіўся вядучы, ты пачынаеш чакаць працягу фільма ў далейшым.

Не ведаю—свядома ці несвядома гэта рабілася, ды толькі абяцанне працягу ў стужцы «І смех, і бяда» ёсць. (Дарэчы, Я. Шабан некалькі гадоў назад з поспехам наста-

эфектныя кінематографічныя адкрыцці. Павага да аўтарскай задумкі і да аўтарскага слова—малюнічага, сакавітага, трапічнага, імкненне быць дакладным у дэталі побыту і з пункту гледжання этнаграфіі характарызуюць працу ўсяго творчага калектыву, які аб'яднаўся для стварэння экранізацыі Коласавых апавяданняў.

Па-акцёрску, на маю думку, бліскуча справіліся са сваімі ролямі народныя артысты БССР Іосіф Матусевіч і Стэфанія Станюта, заслужаныя артысты БССР Георгій Дубаў і Генадзь Аўсяннікаў, артыст Кастусь Сянкевіч. Яны паглыбілі ў свосабылівы мастацкі свет, дзе рэалізм кожнага асобнага эпизода складае і пэўны паэтычны малюнак. Праўдзівы і па-бытавому, мы сказалі б, «падрабязны», яны не здрабняюць экранныя вобразы. У добрым ансамблі з выканаўцамі галоўных ролей выступаюць і тыя, каму выпадае іграць другарадныя фігуры—заслужаныя артысты БССР С. Хапкевіч, А. Мілавануў, П. Дубашынскі і іншыя ўдзельнікі фільма.

Анатоль КРАСІНСКІ.

На здымку — кадр з фільма. Заслужаныя артысты БССР Г. Аўсяннікаў (соцкі) і А. Мілавануў (ураднік).

Т РЫ ГАДЫ назад журналісты Беларускага радыё наладзілі выпуск спецыяльнай праграмы пад назвай — «Суб'яднік». У свой час гэтая рэдакцыя вяла дыскусійны клуб—«Грамадства і моладзь», які нязменна карыстаўся поспехам у слухачоў. У «Суб'ядніку» трэба было захаваць лепшыя традыцыі гэтага клуба, акрамя таго, дасягнуць у размове даверу і ўзаемнай зацікаўленасці, якімі і вызначаецца сапраўднае чалавечае суб'яднанне. І тут, як гэта часта здараецца ў журналісцкім пошуку, на дапамогу прыйшлі пісьмы. Яны і падалі першай перадачы — і многім наступным—неабходную эмацыянальную форму гутаркі.

Выбар прафесіі... Якая яшчэ тэма можа мацней усхваляваць маладога слухача? Менавіта яны, слухачы, і выклікалі рэдакцыю на сур'ёзную размову, даслаўшы хваляючыя пісьмы.

«Кажуць, што сацыялагі, псіхолагі лепш ведаюць, чым хлопец ці дзяўчына, якія ў іх схільнасці, таленты, могуць параіць, куды паступіць на работу... Але ж так можна выхаваць паўнацэннасць. А, на мой погляд, усвядоміць сэнс у тым, каб кожны сам мог абраць свой жыццёвы шлях. Відаць, трэба будзе змя-

ніць не адну работу, прафесію, але ўрэшце чалавек знойдзе сябе». Так пісала мінчанка Святлана Ганчарова.

І вось пісьмы пакладзены на «круглы стол» радыёстудыі. Тут журналісты, настаўніца, якая шмат год аддала школе, маладыя людзі, што яшчэ зусім нядаўна выраша-

ЗНАЙСЦІ

лі для сябе няпростую задачу, кім быць. Размова імправізаваная. Кожны гаворыць пра тое, што перажыта ім самім, што стала цвёрдым перакананнем. Натуральна, поўнага супадзення поглядаў няма. Людзі, забыўшыся пра мікрафон, спрачаюцца, гора ча даказваюць адзін аднаму сваю думку. Яны штохвілінна бачаць, адчуваюць суб'яднік, яго рэакцыю на кожнае слова. «Удзельнічаюць» у размове і пісьмы радыёслухачоў, да іх настайна звяртаюцца тыя, хто ў студыі, развіваюць альбо абвргаюць меркаванні, што прыводзяцца ў іх.

Так быў задзены тон перадачы—шчырасць і павага да апанента, так была вызначана галоўная асаблівасць праграмы — імправізаванага суб'яднання, якое не магло пакінуць слухачоў абыякавымі. Яны ж адчувалі натуральнасць, тэмперамент, хваляванне ўдзельнікаў размовы, іх зацікаўленасць.

«Суб'яднік» запрашае да мікрафона людзей самых розных прафесій, узростаў, узроўняў адукацыі, але застаецца нязменнай галоўная мэта—дапамагчы маладому чалавеку зразумець, усвядоміць сябе як асобу, падысці да сябе самога з патрабаваль-

КОЛАС ПАДКАЗВАЕ, КОЛАС НАТХНЯЕ

НА БЛАКІТНЫМ ЭКРАНЕ

фільм». Аўтар сцэнарыя і рэжысёр-пастаноўшчык Яўген Шабан, аператар Уладзімір Пранько. У аснову пакладзены раннія апавяданні Я. Коласа—«Соцкі падвёў» (1907 г.) і «Недастунны» (1912 г.). Гэтыя творы запаміналіся нам яшчэ са школьных гадоў. Праўда, калі ўжо быць дакладным, у фільм увайшлі не толькі названыя апавяданні. Тут выкарыстаны і матывы іншых твораў, у прыватнасці, першы літаратурны твор Я. Коласа—«Наша сяло, людзі і што робіцца на сьле». Малады Колас, які выступіў у той час пад псеўданімам Каруся Лапця, вясковага летанісца, расказвае не пра выдуманых персанажаў, а пра сапраўдных жыхароў роднага сяла—Мікаласішчыны. Гэта ранняя работа пісьменніка навяла Яўгена Шабана на думку аб уключэнні ў фільм вядучага—таго ж вясковага летанісца.

Экранізуючы апавяданні, можна дапусціць, вядома, і іншыя драматургічныя рашэнні. Але «ход», прапанаваны аўтарам фільма, безумоўна, правамерны і апраўданы па сваёй сутнасці. Ён надае кінатвору больш ёмісты характар, дае адчуць і пэўную мастацкую метафарычнасць адлюстраваных сцэн рэальнага жыцця. Хай сабе спачатку фігура вядучага наментатара выглядае дадаткам да празаічных старонак, напісаных самім Я. Коласам, пазней

віў першую беларускую тэлеоперу «Ранак» паводле паэзіі А. Куляшова на музыку Г. Вагнера, такім чынам, яго творчую цікавасць да роднай літаратуры можна лічыць не выпадковай і тут.) Хочацца падтрымаць такі намер. Бо вясковы летанісца (вядучы) можа яшчэ вельмі многа расказаць цікавага, сам адчуваючы ўзрушанасць ад таго, што можа падаляцца з намі і смешным, і сумнаватым настроем, які абуджае старонкі мінулага жыцця. З добрым гумарам ён раскажа не толькі пра тое, як хітры соцкі падвёў урадніка «пад манастыр», як «недастунны» выпівоха і жартаўнік Арцём узбаламуціў сяло нечаканым сваім учынкам; не толькі пра тое, як Сцяпан караў сваю кабылу за непаслухмянасць... Вядучы затрымае нашу ўвагу і на тых здарэннях, што склалі сюжэт або увайшлі ў эпизоды ў апавяданні Якуба Коласа «Пісаравы імяніны», «Стараста»...

Так званы «эфект прысутнасці» тут, у фільме «І смех, і бяда», уплывае на гледачоў. На экране «ажываюць» літаратурныя старонкі, вельмі дарагія і нават запаветныя для гэтага вядучага-летанісца.

Рэжысёр Яўген Шабан рабіў стужку без прэтэнзій на

эстраднай манеры, яна вельмі натуральная па музычнай мове, прыўзнятая па танальнасці, мае рамантычны настрой. Мужная, энергічная і песня-марш «Абеліскі» Д. Смольскага, поўная суровага каларыту і грознай сі-

кі прэтэнзія на арыгінальнасць. Так выпрацоўваецца нейкі сярэднеарыфметычны стандарт песеннага тэксту, у якім можна выкідаць або перастаўляць асобныя куплеты і нават радкі, і нічога ад гэтага ў ім не зменіцца...

камерным рамансе і масавай паходнай песні ў оперы і оперэце, у кантаце і араторыі не раз выклікаў крытыку і служыў тэмай дыскусій у творчых саюзах, на кампазітарскіх пленумах, абмяркоўваўся ў газетах і ча-

А ДКАЗ на гэце пытанне ў пэўнай меры можна атрымаць, прапачынаючы песню І. Лучанка на словы В. Луцкі—«Стаяць на рэйдзе нашы брыганціны». Аказваецца, што каравелы стаяць, як... караваны. Невядома толькі, чаму караваны лавіны... стаяць, а не рухацца.

Наогул, шмат такіх вострых «чаму?» узнікае, калі знаёмішся з тэкстам песні. Так, напрыклад, чаму прыйшоўшы ў васьмнадцаты год да прычалу, патрэбна стаяць над ім у «маўчанні строгім»? Тым болей, што «Ні соння ветров ста дарог кривчала и нас звала в далекую дорогу». Тут, напэўна, кожны малады чалавек будзе не стаяць у маўчанні строгім, а радавацца далёкай дарозе і таму, што яго чакае на ёй. Незразумела, як могуць сніцца «проселіныя ветры» і чые песні будзюць старога Нептуна, у той час, калі героі песні «стоят в молчанні строгім».

Прыгадаем яшчэ адну папулярную песню — «Абеліскі» Д. Смольскага на словы М. Ясеня. Трэба сказаць, што задума яе цікавалі. Песня апявае абеліскі, якія ўзведзены ў памяць герояў, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны аддалі сваё жыццё ў імя свабоды Радзімы. Няма сумненняў ў надзённасці і неабходнасці такой песні.

Але як аўтар раскрывае гэтую тэму ў сваіх вершах. Возьмем хаця б трэці куплет песні:

К тем обелиским приходит
увидеть мать сына,
Шустрый парнишка приходит
послушать отца.
Зримо и близко невесту там
встретит любимый...
Камни — живые сердца.

Трэба мець на ўвазе, што песня была напісана праз дваццаць гадоў пасля заканчэння вайны і атрымліваецца так, што, калі цяпер старая маці яшчэ можа прыйсці да абеліска, каб убачыць сына, то «шустрый парнишка» за-

гэты час, напэўна, стаў ужо сталым чалавекам і мае ўжо сваіх «шустрых парнішек». Незразумела, як гэта «зримо и близко» можна сустрэць нявесту, якая таксама ўжо не тая, што была нявестай?... Тэкст песні амаль цалкам пабудаваны на дзеясловых рыфмах. Так і мільгаюць: «говораць», «шумляць», «спяць», «стояць», «склоніце», «почтите», «стояць», «отсеголя», «завещал» і г. д. Карацей кажучы, тэкст «Абеліскаў» далёкі ад сапраўднай паэзіі, ён слабы ў мастацкіх адносінах.

Агульнавядома, што музыка да песні можа раскрыць эмацыянальныя пачуцці больш ярка, чым тэкст. Асабліва, калі музыка прывабная, па-сучаснаму гарманізаваная, з арыгінальнай аркестроўкай. Кампазітарскае майстэрства часам «выратаўвае» вельмі прыблізныя і нават пасрадныя вершы, надаючы ім «музычныя крылы».

Менавіта такая песня І. Лучанка «Брыганціны». Вырашаная ў падкрэслена

лы, напісаная ў яркай, плакатнай манеры. Кампазітар у сваю арыгінальную мелодыю ўключыў цытаты з вядомай песні А. Аляксандрава «Свяшчэнная вайна», на фоне якой надзвычай узрушана гучыць драматычная дэкламацыя спевана. Зроблена гэта тактоўна і з добрым густам, таму агульнавядома мелодыя не аказалася чужароднай і не зацямяла сабой музыку новай песні, якая ўспрымаецца як вельмі целасны, яркі і хваляючы твор.

Вось чаму абедзве песні, хоць і напісаны на яўна «не лепшыя» тэксты, атрымалі ўсеагульнае прызнанне і набылі такую вялікую папулярнасць. Аднак папулярнасць не робіць скідкі кампазітарам, якія былі завельмі паблажлівымі ў падборы тэкстаў для сваіх песень.

Крыўдна бачыць, як добрая музыка «падключаецца» да звычайнай зарыфмаванай прозы, дзе замест вобразнага мыслення ў наяўнасці толь-

ПРАБЛЕМЫ, МЕРКАВАННІ, РОЗДУМ

ЯК СТАЯЦЬ КАРАВЕЛЫ?..

НАТАТКІ МУЗЫКАЗНАУЦЫ

Але ніякая творчая ўдача кампазітара ў музыцы не дае права зніжаць крытэрыі ацэнкі. Песня ж адрасуецца мільянам! Пры гэтым, той моладзі, якая часам не мае яшчэ пэўных апраўжэнняў эстэтычных крытэрыяў і якая не заўсёды можа адрозніць добры музычны твор ад яго «эрзаца».

Зразумела, песенны тэкст — не зусім адно і тое ж, што лірычны верш, хоць практыка абвргае такую «спецыфіку»: паэтычныя творы А. Куляшова, П. Броўкі, Р. Гамзатава, К. Ваншэнкіна і іншых аўтараў усё часцей пераносзяцца ў жанр масавай лірычнай песні без якіх-небудзь змен і пераробак тэксту. Ёсць, відаць, пэўныя законы, паводле якіх і ідзе адбор кампазітарам прыдатных літаратурных тэкстаў. Але нават самы спецыфічны «закон» ніколі не даваў і не дае права пісаць музыку на «сырыя» творы.

Нізкі ўзровень тэкстаў у

сонісах. Пра песенныя тэксты ў нас пісалі Я. Цікоцін, Р. Шырма, Н. Гілевіч, Т. Дубкова, Р. Няхай, А. Ракава, М. Алтухоў; у цэнтральным друку выступалі А. Новікаў, В. Салаўёў-Сядой, У. Кухарскі, Г. Хубаў і многія іншыя савецкія кампазітары і музыказнаўцы. Не раз дэбаціравалі ў розных аспектах гэтую праблему сумесна з паэтамі ў Саюзе кампазітараў Беларусі, а летась «Літаратурная газета» востра ставіла пытанне пра песенныя тэксты.

А ці ўсё ўжо ўлічана з многіх слухных заўваг?

Мне давялося чытаць нарэктурныя некаторых песенных зборнікаў. Рэдактар павінен быў «умешвацца» менавіта ў праўку тэкстаў. Напрыклад, Ю. Семянкіў усё мы ведаем як кампазітара, які не толькі ўмее падабраць для сваіх твораў добры тэкст, але і плённа працаваў з яго аўтарам. Аднак ў яго зборніку «Табе маё пры-

наско, з грамадзянскай адказнасцю, знайсці цесны кантакт з навакольным светам, каб улліца ў яго актыўнай, стваральнай сілай.

Пераканаўча і важка гучаць словы чалавека, які атрымаў права гаварыць пра гэта як пра сваё асабістае адкрыццё, які здолеў убачыць

любсў да працы, жыццёвую стойкасць, несупакоенасць, пачуццё сапраўднага таварыства. Складаная тэхналогія вытворчасці вымусіла яго паступіць у інстытут, здаровы маральны клімат абудзіў у ім цягу да грамадскай работы, навучыў бачыць патрэбы іншых людзей — і ўсё гэта ў

ўсесаюзных ударных камсамольскіх будоўлях у Магілёве, Гродна і Слуцку. Збіраючыся ў бытоўках, рабочых інтэрнатах, на будаўнічых аб'ектах, рабочыя, брыгадзіры, інжынеры, камсамольскія актывісты гаварылі не толькі пра высокую задавальненне ад сваёй прафесіі, сваёй работы, не толькі пра поспехі і дасягненні, але і пра цяжкасці, недахопы, праявы бюракратызму і казёншчыны.

Будаўнікі Гродзенскага завода сінтэтычнага валакна, напрыклад, скарысталі мікрафон Беларускага радыё для таго, каб звярнуцца да пастаўшчыкоў, якія не забяспечваюць іх неабходнымі матэрыяламі.

Нягледзячы на тое, што абмяркоўваліся, здавалася б, чыста вытворчыя пытанні, «Субсяседнік» не страціў сваёй адметнасці. У перадачах ішла гаворка паміж людзьмі, якія давяраюць адзін аднаму, гаворка аб высокім прызначэнні чалавека ствараць, упрыгожваць жыццё, пра абавязак перад краінай, перад народам.

«Разам з заводам будуць рэспірацыя і будаўнікі, — кажа малады інжынер У. Мурэн. — Сённяшнія маладыя рабочыя стануць майстрамі, брыгадзірамі, прарабамі — для гэтага ёсць усе магчымасці. На мой погляд, адна з галоўных рыс ударнай камсамольскай — на ўсіх этапах быць добрым выхаваннем. Яна вучыць маладога чалавека не толькі працаваць, але і умела адпачываць, павышаць сваё майстэрства...»

У падобных перадачах радыё выступае як клапатлівы сябар рабочага чалавека. Сапраўдны ж сябар, як вядома, правярэцца не ўзвясельмі прамовамі, а канкрэтнымі справамі.

Жывая справа вымагае ад радыёжурналістаў пошуку і ўдасканалення. Пра гэта памяць субсяседнікі, якіх запрашае да мікрафона маладзёжная праграма «Субсяседнік».

Яўген РАДКЕВІЧ.

СУБСЯСЕДНІКА

РАДЫЁ

ва ўсёй прыгажосці тое, што не так даўно здавалася яму чымсьці абстрактным, далёкім, ніяк не звязаным з ягоным жыццём. І калі чалавек пачынае расказваць, як ён спасцігаў жыццёва важныя рэчы, у яго з'яўляецца зусім іншая інтанацыя, яго мова набывае нейкі «заряд электрызацыі» — і проста немагчыма не адгукнуцца на ягоныя словы.

Так, напрыклад, было ў перадачы «Імя гордае — рабочы».

«І калі я заліваў дэталі, а побач сталі староннікі людзі, што прыйшлі ў цэх і глядзелі на маю работу, яны спалохана адхіналі ўбок ад вогненых пырскаў, а для мяне гэтыя пырскі былі прыемнымі... Але я на заводзе не абмяжоўваўся толькі працай. Я лічэ актыўна займаўся грамадскай работай, удзельнічаў у мастацкай самадзейнасці, займаўся імкнуўся быць сярод хлопцаў, сваіх аднагодкаў. Магчыма, гэта навяло іх на думку выбраць мяне членам камсамольскага бюро цэха...» — кажа В. Некрашэвіч, былы рабочы Мінскага трактарнага завода, які нядаўна вылучаны на партыйную работу, расказаў, як рабочы каленцы дапамог яму знайсці сваю дарогу.

Выпускнік школы, які нядаўна прыйшоў на завод, не толькі здолеў стаць добрым спецыялістам, — ён зразу меў сапраўдную цану рабочага каленцы, які выхаваў у ім

рэшце рэшт выхавала ў ім рысы сапраўднага камуніста.

Чалавек гаварыў пра сябе тры минуты, але перад намі буйным планам паўстаў партрэт маладога сучасніка, прытым сучасніка, які ўвабраў тыповыя рысы свайго пакалення. Гэта быў своеасаблівы мігранарыс, створаны самім героем выключна сродкамі радыё: голасам, інтанацыямі, пачуццямі, якія перадаваліся праз голас. Слухач атрымаў магчымасць далучыцца да жыццёвага вопыту героя, адчуць тое, што здбыта ім як найгалоўнейшае перажыванне: праца і толькі праца дае чалавеку цвёрдасць у жыцці, толькі дзякуючы ёй можа адбыцца станаўленне цікавага чалавечага лёсу.

У тым жа выпуску «Субсяседнік» ў эфір перадаваліся такія ж шчырыя і простыя расказы-споведзі іншых маладых трактаразаводцаў, якіх рознымі шляхамі, але аднолькава цвёрда засвоілі вялікую іспіну аб першааснове працы. У гэтым выпадку асобны чалавечыя пачуцці раскрылі характар пэўнай сацыяльнай з'явы, асветлілі ва ўсёй яе складанасці тую ці іншую праблему станаўлення сучаснага маладога рабочага.

Цікавыя перадачы «Субсяседнік» падрыхтаваны на

знайме пасляжоўні радок з песні на словы Л. Дайнекі — «Вечаровы роздум»: «Дзе дойць маці ціхую карову». У песні на слова «карова» прыпадала тры ноты, другал з якіх цягнулася цэлыя чатыры чвэрці. Вось і атрымоўвалася, што трэба было спяваць: «ка-ро-о-ву». Карове, хоць сабе і ціхай, ды яшчэ з такім доўгім «о», у песні не было чаго рабіць і давялося рэдактару разам з кампазітарам прасіць аўтара тэксту перарабіць яго. А цяпер прывяду без каментарыяў тэкст А. Дзержынскага «Кобрынская земля да песні на музыку І. Кузняцова.

Кобрына сівая вежы
Помніць пушча Белавежы (?)
Як ты маладзеш,
Як ты прыгажеш,
Кобрынская зямля...

Любы нам твае прасторы,
Рэкі і лясы, азёры,
Як ты маладзеш... І г. д.
Слаўны партызанскі край
Пышным садам расцвіцеш...
І г. д.

Калі адцінуць тры апошнія радкі кожнага куплета, якія паўтараюцца, то на апісанне кобрынскай зямлі паэту спатрэбілася ўсяго шэсць радкоў. Як жа паэт выкарыстаў іх? Першыя два радкі, на нашу думку, зусім пазбаўлены сэнсу. Як гэта «пушча Белавежы» можа помніць «кобрынскія вежы»? У астатніх чатырох радках, акрамя пераліку прастораў, рэк, азёраў і сцвярдання, што край расцвітае «пышным садам», ніякай паэтычнай думкі няма. Таму песня ў зборнік не была ўключана.

Выпала з яго і яшчэ адна песня «Служыць в міліцыю іду» (тэкст В. Бруснікава):
Почему нарушено движение?
Почему сбегается народ?

Это по проспекту на ученье
Девичий курсантский взвод идет.
И глдит народ на девичий взвод
Милолиця милиция идет.

Усё тут надуманае: і парушэнне руху, і тое, што народ збягаецца, як на нейкае дзіва. І тое, што існуюць спецыяльныя жаночыя ўзводы, і «мілолиця міліцыя».

А музыка, бывае, надае крылы і такім тэкстам! Толькі леташнім сезонам Беларускай філармонія наладзіла звыш 9000 канцэртаў, большасць з якіх — эстрадныя. Калі песня спадабалася слухачам, на радыё пачынаюць паступаць заяўкі на ўключэнне яе ў праграмы канцэртаў. А калі ёсць заяўкі і выканаўца, які з задавальненнем можа запісаць яе на магнітафонную стужку, такі запіс і робіцца. А можа варта было б больш строга ставіцца да гэтага. Як? Ну, скажам, не выпускаць на эстраду і ў эфір песню на дрэнны вершаваны тэкст, не выдаваць яе і не друкаваць... Бо тая ж «мілолиця міліцыя» Кузняцова — Бруснікава трапіла ў рэпертуар Дзяржаўнага народнага хору БССР, які выканаў яе ў канцэрте для супрацоўнікаў міліцыі, і яна спадабалася прысутным у зале. І магчыма, што ўжо пішучца заяўкі на радыё, і хутка песня загучыць у эфіры, а там і з плацінкі фірмы «Мелодыя»...

Патрэбна трывалая творчая садружнасць паэта і кампазітара. Прыкладаў такой садружнасці ў Беларускай музыцы ёсць нямала. Дастаткова ўспомніць хаця б сумеснюю працу У. Алоўнікава з А. Русаком над «Лясной

песняй», Д. Лукаса і таго ж А. Русака над песняй «Узнялося сонца яснае», Н. Сакалоўскага з А. Астрэйнам над «Нёманам», ці надзвычай плённае супрацоўніцтва Ю. Семянкі з У. Карызнай, у выніку якога выправіліся ў «песенны вырай» некалькі добрых твораў.

Зрабіць аналіз песенных жанраў, у якіх працуюць беларускія кампазітары, немагчыма, — гэта матэрыял не для газетнага артыкула. Але нельга не адзначыць і пэўных поспехаў беларускай музыкі ў гэтай галіне мастацтва. Колькасць самых разнастайных песен беларускіх кампазітараў дасягае ўнушальнай чатырохзначнай лічбы! Каб прывесці хаця б частку яе, прыйшлося б назваць дзесяткі прозвішчаў і сотні назваў песен. І многія з іх, дзякуючы свайму сапраўднаму суладдзю музыкі з тэкстам, сталі народнымі і па поўнаму праву ўключаны ў «Анталогію Беларускай народнай песні».

Ды супакойвацца нельга. Як і ў любой сферы, поспех у развіцці масавай песні можа забяспечыць комплекс добра прадуманых мерапрыемстваў, планавая работа творчых саюзаў. Хочацца думаць, што ў далейшым будучы замацоўвацца добрыя старыя і ўзнікаць новыя ўзаемаадносінны паміж паэтам і кампазітарамі, што ў песнях усё будзе дасканалым — і задума, і слова, і мелодыя, і настрой.

Д. ЖУРАУЛЕУ,
заслужаны дзеяч культуры БССР.

Уладзімір Мацвеевіч СТЭЛЬМАХ

Сур'езную страту панесла беларускае тэатральнае мастацтва. 27 студзеня на 67 годзе жыцця раптоўна памёр заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Уладзімір Мацвеевіч Стэльмах, член КПСС з 1939 года, персанальны пенсіянер.

У. М. Стэльмах нарадзіўся ў 1907 годзе ў вёсцы Бушчы Камянецкага раёна на Брэстчыне ў сям'і селяніна-бедняка. У 1928 годзе нядаўні пастух паступае ў драматычную студыю БДТ-2. З гэтага часу жыццё яго назаўсёды звязана з тэатральным мастацтвам Беларусі.

Артыст і адначасова дырэктар тэатра рабочай моладзі, затым, з 1937 года, артыст і загадчык літаратурнай часткі Дзяржаўнага тэатра юнага гледача БССР імя Н. К. Крупскай — такі яго працоўны і творчы шлях у даваенны час.

З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны ён знаходзіўся ў радах Савецкай Арміі, удзельнічаў у баях супраць гітлераўскай захопнікаў. У 1943 годзе У. Стэльмах быў аддзелены з фронту і накіраваны дырэктарам тэатра імя Я. Коласа, які знаходзіўся тады ў горадзе Уральску.

Кузьмін А. Т., Клімаў І. Ф., Сняжкова Н. Л., Падрэз У. І., Марцалеў С. В., Парватаў Я. Б., Міхневіч Ю. М., Пятровіч С. А., Дзмітрыева Т. Ц., Александровская Л. П., Асвятнінскі Г. Б., Атраховіч К. К. [Кандрат Крапіва], Броўка П. У., Волскі А. В., Грачанаў А. С., Кулакоўскі А. М., Корш-Саблін У. У., Міхалюта І. Ф., Мележ І. П., Маўзон А. І., Малчанаў П. С., Макаёнак А. Я., Няфёд У. І., Ніжнікава Т. М., Пратасеня В. С., Рамановіч Я. С., Рахленка Л. Р., Ржэцкая Л. І., Скурко Я. І. [Максім Танк], Стома З. Ф., Цітовіч Г. І., Шаўчук М. П., Шамякін І. П., Шырма Р. Р.

Міністэрства культуры БССР, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Беларускае тэатральнае аб'яднанне з глыбокім жалем паведамляюць аб смерці заслужанага дзеяча мастацтваў БССР СТЭЛЬМАХА Уладзіміра Мацвеевіча і выказваюць спачуванне сям'і і блізням нябожчыка.

Каленцы і грамадскія арганізацыі Брэсцкага абласнога тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі выказваюць спачуванне блізням і родным Уладзіміра Мацвеевіча СТЭЛЬМАХА і смуткуюць з прычыны яго заўчаснай смерці.

БРК прафсаюза работнікаў культуры смуткуе з прычыны раптоўнай смерці заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Уладзіміра Мацвеевіча СТЭЛЬМАХА і выказвае спачуванне сям'і нябожчыка.

Каленцы Дзяржаўнага тэатра імя Якуба Коласа глыбока смуткуе з прычыны смерці заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, былога дырэктара тэатра СТЭЛЬМАХА Уладзіміра Мацвеевіча і выказвае спачуванне сям'і і сваякам нябожчыка.

МУЗЫЧНАЯ СЕРАДА

Кампазітары і прадстаўнікі грамадскай Мінска на чарговай музычнай «серадзе» пазнаёмліліся з новымі творами беларускіх аўтараў. Дзмітрый Камінін прадставіў транскрыпцыю для фартэпіяна музыкі І. Стравінскага да балета «Вясна свяшчэнная» (выканаўца — Марыя Мітрапольская). У канцэрте прагучала саната для скрыпкі і фартэпіяна Пятра Падыавырава (выканаўцы — заслужаны артыст БССР Леў Гарэлік і Людміла Малышава). У магнітафонным запісе былі праслуханы тры хоры Алега Турышава на словы У. Карызна — «Зімовы лес», «Ёсць родныя палеткі» і «У бары» (выканаўца —

хор Беларускага радыё і тэлебачання пад кіраўніцтвам заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Віктара Роўды).

Адбылося творчае абмеркаванне навінаў музычнай літаратуры. У ім удзельнічалі кампазітары С. Картэс і Э. Тырманд, музыкантаў А. Ладыгіна, Т. Шчарбакова, Л. Мухарынская, В. Сіско. Новыя творы, што ўпершыню выконваліся на «серадзе», уключаны ў канцэртны рэпертуар салістаў і артыстычных каленцыў рэспублікі.

Музычная «серада» — традыцыйнае мерапрыемства ў Саюзе кампазітараў БССР.

В. КРОЗ.

ВЫЯЎЛЕНЧАЕ МАСТАЦТВА—1974

У гэтым годзе, як і ў мінулым, Саюз мастакоў БССР у сваёй рабоце перш за ўсё будзе кіравацца Пастановай Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі «Аб мерах па далейшаму развіццю выяўленчага мастацтва ў рэспубліцы».

Зразумела, што поспех работы творчага саюза вызначаюць перш за ўсё самі творцы. І ўся арганізацыйная работа прадэкспанавана папрабаваннем і надалей мацаваць сувязі работнікаў мастацтва з жыццём савецкага народа, адлюстроўваць яго сённяшняе здзяйсненні на ўсіх галінах камуністычнага будаўніцтва. Як і легась, будучы працягваць сваю работу брыгады мастакоў, якія выязджаюць на прадпрыемствы, у калгасы і саўгасы. Яны збіраюць матэрыял для новых твораў, вядуць прапаганду выяўленчага мастацтва ў махах.

Пачатак гэтага года азнаменаваны адкрыццём вялікай рэспубліканскай выстаўкі «Беларусь сацыялістычная». Яна складаецца з новых твораў і падсумоўвае працу мастакоў у далейшым асваенні тэмы «чалавек, Радзіма, праца».

Гэтая выстаўка — як бы лагічны працяг справаздачы, якую ў мінулым годзе мастацкі рэспублікі трымалі на рэтраспектыўнай выстаўцы твораў 1945 — 1973 гадоў, разгорнутай у новым Палацы мастацтва. Абедзве названыя выстаўкі, на мой погляд, паказваюць, што тэму стваральнай працы савецкага чалавека выяўленчае мастацтва

здольна вырашаць гэтак жа ярка і пераканаўча, як і тэму яго гераічнай барацьбы ў гады ваенных выпрабаванняў — тэму, якая прынесла ў нядаўнім мінулым прызнанне выяўленчага мастацтва нашай рэспублікі далёка за яе межамі.

Калі гаворка заходзіць аб выставачнай дзейнасці, нельга не падкрэсліць: не проста павелічэнне колькасці выставак павінна турбаваць нас, а перш за ўсё павышэнне іх ідэйна-мастацкага зместу. І — безумоўна — аўдыторыя выставак. Бо тое лепшае, што стварылі мастакі, павінны бачыць гледачы не толькі буйных нашых гарадоў. Вось чаму вялікая ўвага надаецца і будзе надавацца перасоўным выстаўкам твораў выяўленчага мастацтва, якія маюць лі б паглядзець, гледачы райцэнтраў, калгасаў, саўгасаў. У гэтым кірунку мерапрыемствы Саюза мастакоў рэспублікі каардынуюцца з мерапрыемствамі Міністэрства культуры БССР і шматлікіх зацікаўленых арганізацый.

Увогуле, клопатаў у Саюза мастакоў рэспублікі — і творчых, і арганізацыйных — багата. Тут і далейшае ўдасканаленне работы Мастацкага фонду БССР, і ўмацаванне творчых узаемасувязей з Саюзам архітэктараў БССР, і выхаванне творчай моладзі, і прапаганда выяўленчага мастацтва.

Планы Саюза мастакоў рэспублікі, зразумела ж, каардынуюцца з планамі Саюза мастакоў СССР. Так, скажам, па раздзелу выставачнай дзейнасці ўсесаюзнага плана мяркуецца паказ у

Мінску ўсесаюзнай выстаўкі эстампа. Мастакі нашай рэспублікі, згодна з усесаюзным планам, прымуць удзел у шэрагу ўсесаюзных выставак (напрыклад, у рэтраспектыўнай выстаўцы партрэта, якую мяркуецца сёлета наладзіць у Вільнюсе).

Так, планы каардынуюцца. Але жыццё, бывае, уносіць у іх істотныя змены, папраўкі. Адно несумненна: у 1974 годзе гледачы ўбачаць ня мала цікавых выставак на ўсіх буйных гарадах рэспублікі. А перасоўкі мы будзем імкнуцца паказаць як мага часцей — у Палацах культуры, райцэнтрах, у калгасах, саўгасах.

Нямала прадбачыцца персанальных выставак твораў, у тым ліку такіх вядомых мастакоў, як І. Ахрэмчык, В. Цвірко, А. Малішэўскі, Л. Шчэмелю, Г. Ісаевіч, і многіх іншых.

Плануем у Палацы мастацтва наладзіць шэраг паказаў выяўленчага мастацтва братніх рэспублік краіны, напрыклад — Літвы, Малдавіі.

Цяпер распрацоўваецца план правядзення Тыдня выяўленчага мастацтва, які праводзіцца кожную вясну.

Распрацаваны планы на 1974 год у абласных арганізацыях Саюза мастакоў рэспублікі.

Тут сказана толькі пра асноўныя кірункі работы Саюза мастакоў БССР. Усе яны, падпарадкаваны аднаму: спрыяць сувязі мастацтва з жыццём.

У. БОЙКА,
адказны сакратар праўлення
Саюза мастакоў БССР.

ПРА БЕЛАРУСЬ

3 НОВЫХ

РАБОТ

БЕЛАРУСКІХ

МАСТАКОЎ

У. МІХАЙЛОУСКІ. Белазаўцы.

КОЖНЫ ЧАЛАВЕК — як непрачытаная кніга. Розніца, мабыць, у тым, што кніга ад першай да апошняй старонкі ўся перад табою — чытай. А вось чалавек не заўсёды ахвотна раскрывае сваю жыццёвую кнігу, не кожнаму давярае перагортваць старонкі практычных гадоў.

Акурат такі і Сілівей Дамінікавіч Піліпчук, па-вулічнаму Саколік — старэйшына залужанскай рыбалавецкай брыгады.

Ніяк не магу пры сустрэчы ўлагодзіць старога, не паддаецца, хоць плач.

— Даруйце, не куру цыгарэт, — бурчыць ён у пракуранныя вусы. — От лепей сваёй табакі-сама-сею запалю... Што, вас пачаставаць? З дарагой душой. Колькі заўгодна!..

У хаце чыста, утульна, ажно не верыцца, што рыбак жыве адзін. У свае амаль восем дзесяткаў гадоў у ім засталася нешта сакалінае. Ад гэтага, пэўна, і мянушка. Погляд бланкітных вачэй строга, пастава гордая, а рукавы — не ўпільнуеш: тут ён ёсць, тут няма.

Заўсёды яны такія, старыя людзі: не столькі цікаўныя, колькі самі ахвочыя пагаварыць. Па-старайся непрыкметна сцерці мяжу пасцярожана-сці, перайсці на даверлівае «ты» і пачнуць яны разматваць бясконцы клубок успамінаў, жыццёвых уражанняў, толькі слухай уважліва — не крыўдзі старога чалавека: і раскажаць будзе з асалодай, а часам, пры цікавым субяседніку, да самазабыцця, ноч напяралёт.

Акурат такі і Сілівей. Ён гаварыў шчыра і доўга, і схамінуўся, нарэшце, не ад таго, што на двары ўжо добра-такі ўднела, а што на сталае ўсё яшчэ гарыць зусім непатрэбная лямпа. Уздыхнуў па-старэчы цяжка, усім нутром.

— Але ж і накуралі мы з табою, мілы чалавеча...

Расчыніў акно і аблакаціўся на невысокі падаконнік.

— Вунь яна, тая дзічка, кінуў галавою ў бок пагорку. — Над самай ракой. Калі хочаш, можам схадзіць туды.

...Вясна ў Залужжы штогод пачыналася не як аднастайна. Яшчэ наўкола сінелі суметы, а невысокі пагорак, што ўзвышаўся за вёскай, высочваў з-пад снегу свой пакаты бок і цэлымі днямі, бы тая хворая пані Шыблоўская, грэўся на сонцы. Калі на вясковай вуліцы, на аблоне задумліва-ціхай Шчыры, якая цяжэ непдалёк, снег пачынаў чарнець і асядаць, на гэтым пагорку ўжо праклёўвалася першая аksamітна-зялёная траўка. На голлі вясковых і рысад яшчэ патужваліся набрынялыя пупышкі, а на пагорку ўжо зацвітала старая груша-дзічка, на рэдкасць стройная і на дзіва

НАД ШЧЫРАЙ

Васіль ПРАСКУРАЎ

Б Ы Л Ь

купчастая. Беласнежны факел цэлы тыдзень палыхаў тады над пагоркам, і нельга было не залюбавацца такой чароўнай прыгажосцю.

У вёсцы ніхто не памятаў, калі і кім была пасаджана тая дзічка. Старажылы лічылі, што ёй гадоў за паўтараста, і яны, відаць, мелі рацыю, бо дрэва ў камлі разраслося ажно ў два абхваты. Толькі карантыш Казік, адзіны сын пані Шыблоўскай, тоўсценны і каратканогі, як вожык, аднойчы выхваляўся ў вёсцы, што дзічку нібыта пасадзіў ягоны нябожчык-бацька, некалі дробны шляхціц, які разбагацеў на перапродажы рыбы. Байкам паніча ніхто не верыў, але і не прычыў адкрыта — кожны лічыў за лепшае не звязвацца з ганарлівым Казікам. І не выпадкова ўсё гэта, не дзеля прыхамаці якой. Большасць залужан — рыбакі. А Казік, пасля таго як захварэла маці, сам скупляе ў іх рыбу і нават больш таго — вось ужо гадоў колькі запар прывозіць рыбакам соль. З-за гэтага прыклятай солі прыходзіцца людзям зносіць усё — і кіпны, і здзекі. Хоць і дзярэ за яе па тры скуркі, але нічога не паробіш — трэба цярдзец: у гаршку ж пасаліць нечым. А солі той днём з агнём нідзе драбка не знойдзеш... Словам, змаўчалі залужане, хоць кожны ведаў, што старога Шыблоўскага і на свеце не было, калі на пагорку вось гэтак жа пышна расцвітала прыгажуня-дзічка.

— Алухіні ён з Аўдоцкіну Іголку, — кінуў услед тады панічу малады рыбак Кандрат, прыёмны сын старога і сварлівай залужанскай швачкі Аўдоцкі.

— Не чапай ліха, калі сядзіць цяха, — напяркнуў яго за неразважлівасць рымар Палікарп. — Дачуенца Казік — дыхнуць не дасць. Ні табе, ні Аўдоцкі.

Кандрат чамусьці больш за астатніх вяскоўцаў неадлюбливаў халасцякаваўшага паніча. Варта было навакаваным ботам Казіка з'явіцца на ву-

ліцы ці ў затоцы, дзе залужане звычайна збывалі свой улоў, як малады рыбак не знаходзіў сабе месца. І чым далей — болей. Часам ён увогуле траціў уладу над сабой і тады ўжо не за вочы, а ў твар гаварыў шмат чаго непрыемнага. Рыбакі дзіву даваліся: як гэта пан даруе такое мужыцкаму сыну-сіраце? Відаць, паважае яго за нешта нейкае? Пацікавалі вяскоўцы за Кандратам і, як гэта часта здараецца з сірочымі дзецьмі, толькі тады і згледзелі, што ён на галаву вышэйшы за Казіка, да таго ж — стройны, плячысты, што нават лапці і белыя анучкі пасуюць яму куды больш, чым панічу навакаваных боты. А з твару Казік і ў падноскі яму не гадзіцца: у рыбака твар, як у вясковай дзяўчыны — абветраны, ружовы і светлы, а ў паніча — як бераг ля вадапою, васапаваты.

Усё гэта прыкмецілі залужане якраз ў тую самую вясну, калі Кандрат заступіўся быў за Ганку,

САЦЫЯЛІСТЫЧНУЮ

Р. КУДРЭВІЧ. Беларуская антонаўна.

ГАБЕЛЕН — традыцыйны від дыянавага ткацтва, адзін са старэйшых жанраў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — перажывае ў наш час сваё другое нараджэнне. Сучасная архітэктура, пошукі ў галіне сінтэзу мастацтваў, арганізацыі прасторы сучасных грамадскіх інтэр'ераў вярнулі яго да жыцця.

Пошукі свайго рашэння габелена хвалявалі многіх прадстаўнікоў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва нашай рэспублікі. Ішлі спрэчкі, якім павінен быць габелен — ці мець элементы станковай карціны, ці быць дэкаратыўнай каляровай плямай на сцяне, ці несацісэнсавы акцэнт у грамадскім інтэр'еры і г. д.

І вось нядаўна, у 1971 годзе, мы сталі сведкамі нараджэння сучаснага беларускага габелена. Аўтары яго — мастак А. Кішчанка, які мае вялікі вопыт у работах дэкаратыўна-манументальнага плана, мастак-прыкладнік Г. Гаркуноў і майстар ткацкай справы В. Бельцоўка.

«Чалавек, які пазнае свет» — першынец беларускага габеленавага мастацтва. Выкананы ён для памяшкання гаспадарыні «Туркыст» (Мінск).

У цэнтры кампазіцыі габелена фігура юнака з раскрытай кнігай, у руках. Дэталь аўтар апускае, увага накіравана на галоўнае — мысленне, на пранікненне ў свет непазналага. Юнак пазнае свет.

Афармленне «пакоя ціхіх гульні», куды так добра ўпісаўся габелен, можна лічыць удалым прыкладам сінтэзу архітэктурнага і мастацкага рашэння сучаснага савецкага інтэр'ера.

Цікавымі ў галіне габелена з'яўляюцца і работы «Партызаны» і «Раніца. Абуджэнне» (аўтары А. Кішчанка і В. Бельцоўка).

Ключ да разумення сэнсу

«Партызан» ляжыць у суправаджаючых габелен радках: «Вогненныя рэкі — партызаны», «Бясшумныя сцежкі — партызаны», «Легенда — ваша жыццё, партызаны». Аўтар задумаў свой твор як эпічны сказ аб мужных беларускіх партызанах, слава аб гераічных справах якіх жыць, як легенда. Партызаны — гэта гераізм і мужнасць народа і, у той жа час, — канкрэтныя

Поўныя цеплыні і лірычнага гучання габелен тых жа аўтараў «Раніца. Абуджэнне», паказаны нядаўна на выстаўцы ў Палацы мастацтваў. На ўмоўным фоне мяккага гарчычнага колеру — створкі толькі што вынутых аконных рам, у цэнтры якіх маладая жанчына. Раніца. Жанчына мыла вонны, кроплі вады яшчэ не высахлі на шыбах. Праз шыбы праглядаюць галіны бэзу. Светлая,

АДРАДЖЭННЕ ГАБЕЛЕНА

людскія пацуці — радасць, горыч ад страты блізкіх, каханне, мацярынства.

А. Кішчанка перадае змест габелена, ужываючы элементы станковай карціны. Як і ў рабоце «Чалавек, які пазнае свет», аўтар так будзе кампазіцыю, што адразу ўводзіць нас у свет партызанскага жыцця. Тэма трактуецца абагульнена. У цэнтры габелена сярод лісця рытмічна размяшчаюцца, глядзяць на глядача сур'ёзныя, задумленыя, сканцэнтраваныя твары байцоў-партызан. Старэйшае і маладое пакаленне байцоў глядзіцца як адно цэлае. На руках у маладой жанчыны ў цэнтры групы дзіця, якое сімвалізуе невычэрпнасць жыцця.

Злева і справа ад цэнтральнай кампазіцыі твары жанчын-маці, жанчын-удоў, якія аплакваюць загінуўшых. Завяршаецца кампазіцыя сценай развітання маці з сынам.

Каляровая гама дапамагае ў раскрыцці тэмы (на чорным фоне пануючымі з'яўляюцца жоўты і чырвоны колеры). Габелен глядзіцца як манументальны твор. Гэта гімн мужнасці нашых партызан і разам з тым рэклімам на загінуўшых.

срабрыстая гама стварае вобраз мірнага дня, спакою, шчасця.

Гэтыя тры работы можна лічыць лепшымі з таго, што што ўжо зроблена ў Беларусі ў галіне сучаснага габелена. Дэбют атрымаўся. Наратзіўся, можна сказаць беларускі габелен. Многія мастакі зараз працуюць над стварэннем новых габеленаў. Можна спадзявацца, што хутка мы ўбачым шмат цікавых твораў. Умовы для гэтага ёсць. Можна пахваліцца, што ў Барысаве на камбінаце прыкладнага мастацтва з 1971 года працуе габеленавы цэх. Пад кіраўніцтвам галоўнага мастака камбіната Г. Гаркунова авалодалі складаным майстэрствам ткацтва габеленаў маладыя ткачыкі.

Наперадзе новыя пошукі. Вялікая работа, якую ўжо пачалі А. Кішчанка, Г. Гаркуноў і В. Бельцоўка — габелен «Музыка», які неўзабаве ўпішацца ў інтэр'ер новага будынка музычнага вучылішча імя М. Глінкі (Мінск) Эскізы А. Кішчанкі цікавыя па задуме, колеру, кампазіцыі.

Дзіна ТРЫЗНА,
мастацтвазнаўца.

РАКОЙ

дачку рымара Палікарпа. Ганка рабіла ў Шыблоўскіх на пераборцы рыбы. Дзён колькі, як толькі пабачыў яе, Казік увіваўся каля дзяўчыны. Бы збродлівы кот ля аблюбаванай пажывы. Сыпаў кампліменты, заглядваў у ясныя вочы-пралескі, а неяк наважыўся быць дапамагчы заплясці касу — русую, цяжкую, што незнарок выбілася з-пад хусткі-мультаккі. Ганка адвяла тады руку паніча, зачырванелася, бы каліва. А той не адступаўся. І ў хуткім часе запрасіў яе быць пакаёўкай пры хворай маці. Дзяўчына адмовілася, але гэта не спыніла настэрнага Казіка. Ён паранейшаму без дай прычыны швэндаўся за ёй. І хто ведае, чым бы ўсё гэта скончылася, калі б не гэты выпадак.

— Хай Ганка дапаможа мне прынесці кош ад ракі, — паклікаў Шыблоўскі дзяўчыну з будана, дзе тая разам з іншымі жанкамі перабірала рыбу.

Ганка пайшла следам. У кустах алешніку Казік паспрабаваў было ўзяць яе пад руку, але яна вырвалася і пабегла назад. Паніч дагнаў яе і пачаў абдымаць.

— Не пужайся, каханая мая, — задыхаўся Казік.

— Пусці! — крыкнула Ганка і ў гэты час, як з-пад зямлі, перад імі вырас Кандрат.

— Пусці яе! — сказаў ён строга і высокая ўзняў шырокія плечы. — Сорамна пану крыўдзіць беднае дзяўчо.

Казік адпусціў дзяўчыну і, ушчэнт сканфужаны, дробненька патэпаў да будана. А ў будане ўжо стаяў вяслы гоман — дала сабе волю Аўдоцька: сёння яна ўпрасіла паніча ўзяць яе на пераборку рыбы, каб хоць трошкі зарабіць солі.

— Ну, чым яна не паненка, — сакатала Аўдоцька. — З твару што журавінка. А ў поясе танчэйшая за асу.

— Ты лепш меней гавары — болей пачуеш, — спыніў Аўдоцьку прастуджаны жаночы голас. — Па твайму Кандрату яна сохне. А ты і не ведаеш нічога.

— На Кандратку? — жажнулася Аўдоцька. — Плёткі! Я яго навывяёт бачу. Не можа таго быць...

— Не можа таго быць, — перадражніў прастуджаны голас. — Кожны вечар пад дзічкай страчаюцца...

Жанкі заўважылі Казіка і змоўклі.

— Ты ўзаўтра не прыходзь, — кінуў Шыблоўскі ў бок Аўдоцькі.

— А чаму, панічок мой даражэнькі? — ледзьве не загаласіла тая.

— Без цябе абыдзеся, — прагукнаў Казік і пайшоў прэч.

Цяпер ён ішоў паволі, пасцебваючы прудкам па халаве наглянцанага бота. Гнеў закіпеў у ім, і рабы твар аж пасінеў ад злосці.

— Галота! — пыхкаў сабе пад нос Казік. — Я вам пакажу дзічку. Сёння ж ночку падпілную.

Вясною змяркаецца позна, і таму на пагорак Шыблоўскі падаўся толькі апоўначы. Днём усё выглядае не так страшна і грозна, як уначы. Ішоў навобмац і пры кожным шлоху аж прысядаў да зямлі, да болю ў пальцах сціскаючы пад палюю шворан ад параконнай панскай брычкі. Пад дзічкай вырысоўваліся два сілуэты. Падыходзіць бліжэй паніч збяўся — стаўся непадалёк ад абрыву за кустом ядлоўну. Неўзабаве сілуэты рушылі проста на яго. І Казік з цяжкасцю пераадолеў у сабе страх, каб не кінуцца наўцёкі. На ўсякі выпадак сунуў шворан пад куст, замёр на месцы.

— Госпадзі, што з намі будзе цяперака? — шаптала Ганка, праходзячы міма. — Кандратка, любы мой, нешта страшна мне. Хадзем хутчэй дадому.

— Ты і сёння спяшаешся, — уздыхнуў у цемры Кандрат. — Карова ў цябе дома стаіць нядоена, ці што?

Яны падышлі да абрыву.

— Тут слізка, — пачуў Казік голас рыбака і высунуўся з-за куста.

На закрайку не зусім цёмнага неба было выразна відаць, як Кандрат ўзняў Ганку на рукі і панёс так аспярожна, быццам яна была крыштальная. У паніча заняло дух, калі ён згледзеў, як дзяўчына даверліва прытулілася да шырокіх Кандратавых грудзей.

Шыблоўскаму і ў ложку мроілася, што ён ўсё яшчэ бачыць, як Ганка прыгарнулася да Кандрата, абвіла яго за шыю паслухмянымі рукамі. «Ну, чым яна не паненка, — у які раз прыходзілі на памяць словы Аўдоцькі. — З твару што журавінка. А ў поясе танчэйшая за асу». Казік да святанку круціўся з боку на бок і не мог заснуць. Раптоўна знікла злосць да гэтай сялянскай дзяўчыны. Нечакана з'явілася новае пачуццё — не то сіруха ад чагосыці згубленага, не то салодкая млявасць ад нечага знойдзенага. Цяпер ён намагаўся прыгадаць, якія ў Ганкі рукі. «І рукі ў яе, пэўна, гэкія ж, як у сапраўднай паненкі, — думаў Казік. —

Калі б хоць пляхецкага роду была, можна было б і ў адкрытую пазаліцца. А так...» — паніч цяжка ўздыхнуў і ўтаніў у высокую падушку стомлены твар. І раптам сэрца паласнула жулдасная думка: «А што, калі б яна адмовіла?». Але ён тут жа супакоіў сабе: «Толькі закініся — бегма пабяжыць». Казік лявіва пазяхнуў і неўзабаве задамаў.

Усё ж сон у яго быў неспакойны, і прагнуўся ён на досвеці, што рэдка здаралася раней. Толькі расплюшчыў вочы — адрозу ж захачелася пабачыць Ганку. Спачатку паспрабаваў быць адмакнуцца ад гэтай думкі, але яна, як пакрыўджаная пчала, рашуча насядала, неадступна праследвала яго. Зразумеў, што ад назойлівага жадання цяпер ужо не адмахнешся і пачаў хуценька апрапацца.

Сонца толькі-толькі наважылася паглядзець з-за пагорку, што тут за ноч зрабілася ў Залужжы, а паніч ужо быў на нагах. З незвычайнай для сябе рухавасцю ён выйшаў з маёнтка і нацянькі падаўся ў вёску. Каля хаты рымара суцішыў крок, затым порсценька звярнуў у двор.

Ганка была адна. У хаце якраз дапальвалася ў печы. Дзяўчына прыбрала ў вуглу палічку. Увільныя рукі адрозу ж кідаліся панічу ў вочы. Ружова-белыя, яны прыгожа арудавалі суровым ручніком, расстаўлялі на палічцы парожнія слоікі, і глянцаныя конавікі, даводзілі да ладу някітры сялянскі посуд. Казік так і не сказаў ні слова, так і застыў на парозе прыадчыненых дзвярэй, пакуль Ганка не згледзела яго. Спалохалася. Хацела было выскачыць з хаты, каб паклікаць бацьку — той панёс суседу на лоечы адрамантаваныя хамуты, — але паніч папрасіў яе застацца. Сёння ён быў нейкі непадобны на сябе, ціхі, рахманы, хоць да раны яго прылажы. Гаварыў незвычайна мала, не выхваляўся, як тыя разы, а ўвесь час глядзеў сваімі лупатымі вачыма пад ногі, быццам саромеўся за такі ранні візіт.

— Бардзо прошэ панну, не страчацца з гэтым хлопам, — пасля няёмкага замаянення ледзь чутна прапаптаў Казік. — З гэтым... Кандратам.

Ганка крыху супакоілася, асмялела.

— А чаму? — спытала яна.

— Панна дужа падабаецца мне, — выдавіў з сябе паніч. — Я кажу праўду... Мы былі б шчаслівыя.

— Якая я панна! — усміхнуліся вочы-пралескі. — Хай пан шукае сабе панну. А мне... мне і так добра. — І нечакана з языка сарвалася: — Чым мець абыякавага, дык лепей ніякага.

Слова, сапраўды, не верабей: зляцела — не злоўш. А Казік тым часам аж падсочыў ў парозе, пачырванел, як ашпараны рак.

— Будзе па-мойму! — успыкнулі лупатыя вочы. — Панна Ганка не будзе больш страчацца з

(Заканчэнне на 12 стар.)

ПЕРАМОЖЦЫ НАЗВАНЫ

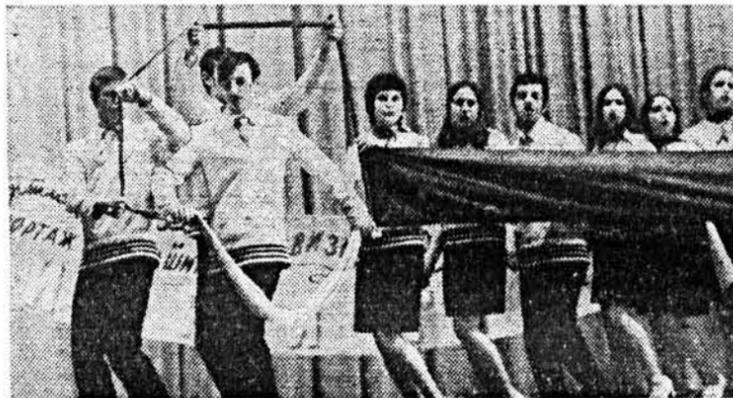
Сёння ў Беларусі працуе звыш пяцісот прафсаюзных агітацыйна-мастацкіх брыгад і агітэтраў. Гэта — на 187 калектываў больш, чым было іх у 1972 годзе. Выступленні агітбрыгад на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах карыстаюцца вялікай папулярнасцю. У абласных аглядах свае праграмы паказалі 50 калектываў.

І вось заключны этап — трэці тур творчага спаборніцтва, які праходзіў у Мінску ў палацы культуры тэкстыльшчыкаў. У рэспубліканскім агляда агітацыйна-мастацкіх брыгад і агітэтраў, які праводзіўся Беларускай рэспубліканскай саветам прафсаюзаў і ЦК ЛКСМБ, удзельнічала 15 калектываў.

Журы падваля вынікі агляду. Усе калектывы, якія прымалі ўдзел у трэцім туры спаборніцтва, адзначаны дыпламамі лаўрэатаў Усеаюзнага агляду агітацыйна-мастацкіх брыгад. Журы адзначыла першымі прэміямі народную агітбрыгаду Гродзенскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў і брыгаду Мінскага медыцынскага інстытута. Гродзенцам, акрамя таго, уручаны яшчэ спецыяльны прыз ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ.

Дзве другія прэміі прысуджаны агітацыйна-мастацкім брыгадам Мінскага радыёзавода і дома культуры будаўнічага трэста № 5.

Трэція прэмія атрымалі агітацыйна-мастацкія брыгады Пінскага камбіната верхняга трыкатажу, саўгаса «Навасёлкі» Петрыкаўскага раёна і прыбора-будаўнічага завода імя Леніна.

Выступаюць самадзейныя артысты народнай агітбрыгады Гродзенскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў. Вядзе рэпартаж агітбрыгада Мінскага дома культуры будаўнічага трэста № 5. Салісты агітбрыгады саўгаса «Навасёлкі» Петрыкаўскага раёна: Марыя Гаўсевіч і Ларыса Глушко, баяніст Мікалай Гарбаба. Фота Ул. КРУКА.

ХАРОШАЕ яно мястэчка, Паўлінава. І асабліва прыгожае на святні. Калі ружовы ранак толькі збіраецца накінуць кашулю на сонныя плечы хат, загарлапаніць растурханым леўнем...

Тут я і знайшла Веру Іванаўну Качаноўскую, 62-гадовую лясную пяху. Першую жартуіцу ў ваколіцы, першую свацію на звонкім вясковым вяселлі. Бо столькі ўжо жывасці, веселосці крыецца ў гэтай жанчыне.

Мяне, тады студэнтку філфака, якая прыехала ў Паўлінава на практыку, яна сустрадала надзвычай ветліва. Ад-

Івана Качаноўскага часцейка запрашалі на вясковыя святы пайграць на цымбалах. З сабою браў ён заўсёды малую дачку, цыкаўную, смяшлівую. І хутка яна сама падпяваць бацьку стала.

Адсюль і пачалося саброества з песняй. Пачутыя на вяселлях, радзінах, у полі новыя песні яна хутка запамінала. Як на крылах лясцела — несла іх дадому, тармашыла бацьку, каб хутчэй падыграў. І ажывалі старыя цымбалы, акампаючы маладому звонкаму голасу.

Калі на Палессі пачалі з'яўляцца калгасы, Вера Іванаўна першай падала заяву ў калгас імя Кірава. І потым, у кіпучых калгасных буднях, яна яшчэ радасней ішла па жыцці з песняй. Як святыню, перадала яе і дзецям сваім. Старэйшаму Сцяпану — шафёру Пінскай аўтабазы, Марыі — кантралёру Пінскага камбіната верхняга трыкатажу, Надзеі — палыводу калгаса імя Кірава, Антону — шафёру Галоўпалесводбуда, Канстанціну — настаўніку, Алене — студэнтцы Пінскага саўгаса-тэхнікума, Іне — студэнтцы Брэсцкага педагагічнага інстытута. Усе яны, як і маці, хараша пяхуць, удзельнічаюць у мастацкай самадзейнасці.

Ад Веры Іванаўны я запісала 365 народных песень — усё жыццё беларускага палешука ад лазовай калыскі да сённяшніх светлых дзён. Тэксты песень запісала такімі, якімі іх пачула ад Веры Іванаўны, без штучных харошняк.

Вельмі шкада было развітвацца з лясной пяхай. Шкада... Але ж я ведала, што зноў наведаюся ў край зялёных хвой. Па песні народа і для народа. Каб славілася імя наша Савенка Беларусь. Каб радзіліся, жылі на зямлі новыя мелодыі з адзінага вытоку — матчынай песні.

Ніна ГАРАГЛЯД,
настаўніца.

Пінскі раён.

ПА ЖЫЦЦІ З ПЕСНЯЙ

разу ўсадзіла за стол, нават не спытаўшы: хачу я есці ці не. Тут я і кватаравала. Тут наслухалася дзівосных песень.

Спявала Вера Іванаўна мне штодзень. Праўда, урыўкамі. Бо ў яе былі клопаты па хатний гаспадарцы.

Як спявала? Скажаць цудоўна — мабыць, мала. Спявалі яе жывыя вочы, сухенькія вусны, у такт мелодыі варушыліся пад палатняным фартушком шурпаты ад працы рукі, якія яна чамусьці хавала.

Песень яна ведае шмат. А дзе навучылася, дзе падслухала іх? І, прыкрыўшы вочы далонню, успамінае Вера Іванаўна.

...Маці яна зусім не памятае. З самі год адчула дзяўчынка гаркату адзіноцтва. І ўсё свае сіроцкія крыўды дзяліла з бацькам. Любоў да песні і перадалася ёй ад яго.

НАД ШЧАРАЙ-РАКОЙ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 10—11).

гэтым клопам. Завяне, засохне тая дзічка, дзе вы страчаецеся. Памянеце маё слова, — засохне!

Як апантаны, паніч выскачыў з хаты рымара і цэлы дзень не паказваўся ні ў вёсцы, ні каля ракі.

Пакуль рыбаці вярнуліся з тоні, Ганка змарнела, бы кветка без вады. Карцела хутчэй раскацаў аб усім Кандрату. А ён выслухаў і, трошкі падумаўшы, зусім спакойна разважыў:

— Не бойся яго. Нічога ён нам не зробіць. А калі што якое, дык свет вялікі, пойдзем адсюль куды вочы глядзяць.

Яны дамовіліся не страчацца ў гэты вечар пад дзічкай. Рыбак да змярэння прасядзеў на прызбе — чакаў Аўдоцьку, якая пабегла недзе па хатах пытацца работы, а пэтым зайшоў у сені. Спаць не хацелася, і ён, не расправаючыся, прылёг за дзверыма на тапчане, дзе старая гаспадыня завідна паслала сніпкі. Хутка яна вярнулася сама і, спалоханая, цяжка дыхаючы, падбегла да Кандрата.

— Кандратка, ты не спіш? — зашпалала ў цемры. — Гэта ж я іду да Якубіхі, а загуменнем пехта ў белым — шась-шасі! Я ледзь не абамлела. А ён падбегам, падбегам, бы гоняцца за ім. — Старая перавяла дыханне: — Ніякай, вадзяны зноў з'явіўся.

— А мо здалосся? — нажартаваў Кандрат.

— Якое табе здалосся! Далі-бог жа, сама бачыла, здаровы такі і ўвесь чыста ў белым.

— Ат, лухта! — не паверыў Кандрат. — У страха вочы вялікія. Не бывае вадзяных, выдумка ўсё гэта.

З перапуду Аўдоцька доўга жагналася перад абразам. Потым, крыху суцэкаеяна, палезла на печ адпачыць ад дзішых турбот, а Кандрат нейкі час думаў, што там, на загуменні, магло здарыцца. Каб лішні раз не напалохаць старую, ён на дыбачках выйшаў з сеняў, прыслухаўся. Над Залужжам вісела ранняя ціхая ноч. За Шчарай ляніва пасвіўся туман. Полаг неба, як кветкамі, быў усыпаны блакітнымі зоркамі. У хаце мнагадзетнай суседні ўдавы Якубіхі яшчэ не спалі — на шыбах адзінага акенца скакаў вобліск лучыны, а сама ўдава напывала калыханку:

Баюшкі-баюшкі,
Прыляцелі птушкі,
Селі на варотах
У чырвоных ботах.

Кандрат ужо хацеў быў вяртацца ў сені, як раптам з боку загумення данёсся шорах. Рыбак стаўся і — аж пахаладзела ў грудзях — ахнуў: нехта згорбіўшыся, ісё на плячых штосьці белае — не то скуртак, не то мех. Кладзь была важкая, і чалавек дыхаў часта, надрыўна, як ганчак ў час палаяння. Але ішоў ён шпарка, і адно калі ўздыхаўся на пагорак, суцшыў крок. Кандрат пайшоў надзіраць. Пад дзічкай чалавек скінуў кладзь на зямлю, намацаў пад дрэвам, пэўна, рыдлёўку, бо пачаў шпарка напачаць. Жалеза ўжо глуха пагружвала аб карэне, калі Кандрат падкраўся зусім блізка. «Казік!» — ледзьве не выраўся з грудзей рыбаці. Паніч разважыў мех і высыпаў нешта белае ў свежую лунку.

— Што тут, пан, робіць ноччу? — гукнуў ззаду Кандрат.

Ад нечаканасці Казік кінуў рыдлёўку, але тут жа падхліў іе, адскочыў убок. Рыбак нахіліўся над лункай.

— Со-о-лы! — ускрыкнуў ён. — Такое багацце ў зямлю... Дрэва ж загубіш, вылюдак ты паршывы!

У гэты час Казік узмахнуў рыдлёўкай і кінуўся ў Кандрата. Не разлічыў: удар, прызначаны ў галаву, прыйшоўся на плячы. Не рыдлёўкай — цаўём. Яно трэснула і разляцелася напалам. Кандрат злавіў паніча за крысо суконнага фрэнка і з размаху заехаў поўху. Казік залептаваў, смешы накульнуўся праз галаву і пакаціўся ад дзічкі, пачаў падаць з абрыву ў вір.

— Утопіцца, рабы неданосак, — злавіў яго за навакаваны бот Кандрат і выцягнуў наверх. — З гэтага віру яшчэ ніхто жывым не выплываў.

Як толькі небяспека мінула, Шыблоўскі падхапіўся з зямлі і так спрытна кінуўся бегчы, што рыбак ледзьве патрапіў даць яму ёмкага выпятка. «Не будзе па-твойму, неданосак плюгавы, — шпалтаў Кандрат, выграбаючы з лунак соль. — Не засохне дзічка, не е!»

Казік вынырнуў з цемры хутка і нечакана. На гэты раз ён не пралічыўся. Жалезны шворан адразу ж зваліў Кандрата на зямлю. Удар па правым

плячы быў настолькі моцны, што ключыца хруснула, як сухая альховая галінка. Ён нават чуў гэты хруст. «А-а-а!» — разнесла рожа над Шчарай-ракой дзікі крык рыбака. У вёсцы забрахалі сабакі. Пачуліся нейчыя ўзбуджаныя галасы. На пагорак беглі людзі. Тады паніч наваліўся на Кандрата і наважыўся быў ударыць яго па галаве. Не атрымалася: рыбак ляўшой выбіў з рук Казіка шворан і злавіўся ўхапіць паніча за горла, падмяць пад сябе. Задыхаючыся, Шыблоўскі звываўся вужакай. Нейкі час яны валтузіліся над абрывам. Але сілы ўжо былі няроўныя, і панічу пашчасціла выкруціцца з-пад Кандрата.

— Лю-ю-дзі! — з усіх сіл зароў Казік. — Рату-у-йце! Рату-у-йце!

Ганка падбярэла да абрыву якраз у той момант, калі Кандрат спрабаваў было ўзняцца з зямлі. Яго правая рука бездапаможна матлялася збоку ўбок. І ён такі ўстаў бы, але Казік, які ляжаў побач, штурхнуў яго ззаду нагой. Рыбак падаў з абрыву моцна, без адзінага гукі.

— Кандратка, любы мой! — загаласіла Ганка. Куды ж мне без цябе... — І, не раздумваючы, кінулася за ім.

Толькі на досвітку іх выцягнулі з віру невадам. І мёртвая Ганка тулілася да шырокіх грудзей рыбака. На пагорак збеглася ўся вёска. Апошняя, перавальваючыся, як качка, прыбегла пані Шыблоўскай. Пастаяла збоку і вярнулася назад. У той дзень яны разам з Казікам недзе зніклі, як скрозь зямлю праваліліся. Больш іх ніколі не бачылі ў Залужжы.

...Вузенькая, натоптаная сцежка абрывалася пад старою дзічкай.

— Ксёндз, ліха яго матары, — вылаяўся Сілівей. — Забараніў тады пахаваць іх на могілках. На ўсю вёску крыку нарабіў, маўляў, грэх тапельцаў на могілкі несці. Людзі іх тут воль і пахавалі.

Сілівей зняў шапку і нізка апусціў галаву.

— Скажы мне, мілы чалавечка, — звярнуўся да мяне, — цяперака такое каханне бывае?.. Паўна, не?

На невялікім капцы-магілцы ляжаў букетік кветак — снежадранных, пакінутых тут зусім нядаўна.

— Бывае. Дамініквіч. Паўна, бывае...

Узыходзіла сонца. Росныя, густыя суквецці ўспыхвалі на дзічцы мірыядам вяселькавых фарбаў.

НАТХЕНАЕ слова лектара, цікавая гутарка агітатара, востры «баявы лісток», стэнд, прысвечаны працоўным справам калектыву. Дошка гонару ці фотгалерэя правафланговых пяцігодкі, вечар-партрэт або вечар працоўнай дынастыі, сустрэчы на прафесіях, выступленні агітбрыгад — усё гэта, несумненна, садзейнічае шырокаму паказу сацыялістычнага спаборніцтва за выкананне планаў чацвёртага, вызначальнага года пяцігодкі.

Добра працуюць актывісты Зубаўскага сельскага клуба Аршанскага раёна. Пра выдатныя справы хлеба-робаў расказваюць тут календары працоўнай славы і фотгалерэя лепшых людзей калгаса. Перадавым метадам працы прысвечаны «лісткі славы» ў брыгадах. Словам, ва ўсім адчуваеш ініцыятыву загадчына клуба Мікалая Лугаўцова і бібліятэкаркі Галіны Стахно.

Традыцыйнымі сталі ў калгасе імя Я. Купалы «Дні жыццёвага». У чырвоным кутку фермы з'явіліся графікі падою малака, прыгожыя каларовыя плакаты. Значыцца месца для перасоўнай бібліятэкі. Адылася сур'езная гаворка аб зімоўцы жыццёва, пра новыя сацыялістычныя абавязальствы жыццёва даў калгаса на чацвёрты год пяцігодкі.

Цікавыя вечары, лекцыі, канцэрты прыцягваюць людзей у клуб. Пра суседзяў, пра калгасныя справы ішла гаворка на вечары: «Чалавек працы — герой пяцігодкі». Зараз актывісты рыхтуюць вечар на тэму: «З чаго пачынаецца хлеб». Першае слова скажучы на ім палыводы і механізатары, якія летась атрымалі высокі ўраджай і былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі.

Можна нагадаць яшчэ адзін прыклад, як працуе

І ПА АБАВЯЗКУ, І ПА СУМЛЕННЮ

клуб саўгаса «Вайханы» Гарадоцкага раёна. Актывісты-клубнікі разам са спецыялістамі сельскай гаспадаркі наладжваюць сустрэчы рабочых па прафесіях, вечары шанавання перадавікоў. Надзвычай шчыра гаварылі на вечары, прысвечаным сельскім механізатарам, не толькі ветэраны працы, але і маладыя трактарысты Мікалай Арашчанка і Мікалай Бареўкоў, якія пасля дэмабілізацыі з радоў Савецкай Арміі прыехалі працаваць у родную вёску. Удзельнікі школьнай самадзейнасці падрыхтавалі да вечара літаратурны мантаж, а пасля ўсе з цікавасцю глядзелі новы фільм.

Загадчыца клуба камсамолка Вольга Снецянок і бібліятэкарка Вольга Арашчанка — арганізатары многіх нарысных спраў. Нядаўна быў праведзены вусны часопіс «Эканоміка — галоўная палітыка». На вечары ішла гаворка пра вынікі работы за мінулы год. Уважліва слухалі прысутныя выступленне Уладзіміра Цярэнцьевіча Чукава, які быў тут старшынёю калгаса ў 30-я гады. Аграном саўгаса Г. Калбанаў падвёў вынікі сацыялістычнага спаборніцтва паміж палыводамі і механізатарамі. «Мацаваць Радзіму працай» — так была названа адна з старонак вуснага часопіса, аўтарам якой быў дырэктар саўгаса І. Кавалеўскі.

Жывое слова аб пераможцах сацыялістычнага спаборніцтва нясуць жыхарам вёскі актывісты больш як два-

цца перасоўных аўтаклубаў вобласці. Яны часцей за ўсё прыязджаюць у тэа брыгады і вёскі, дзе няма яшчэ сёння стаяцяннарых клубаў. Актывісты працуюць, напрыклад, аўтаклуб Верхнядзвінскага аддзела культуры. У вёсцы Зябікі саўгаса імя Кульнева загадчык аўтаклуба Анатоль Лагун зрабіў фотаздымкі. Так нарадзілася фотавыстаўка аб жыцці вясцоўцаў. Удзельнікі мастацкай самадзейнасці склалі частушкі з мясцовага жыцця. Усё гэта зрабіла больш цікавым і змястоўным вечар «Вядзе нас партыя родная». У калгасе імя Ільіча аўтаклуб арганізаваў вусны часопіс, а ў вёсцы Міхайлава правёў літаратурна-мастацкі агляд «Зіма рыхтуе вясну».

Ад вёскі да вёскі — часам у вясеннюю непагадзь і ў зімовую завіруху — едзе аўтаклуб у далёкія куткі свайго раёна, едзе, каб расказаць людзям праўду аб нашым велічым і непаўторным часе, уславіць тых, хто добра і старанна працуе.

Сёння клубныя ўстановы і бібліятэкі вобласці многа аддаюць увагі прапагандзе рашэнняў снэжанскага (1973г.) Пленума ЦК КПСС і XII пленума ЦК КПБ, пастаноў ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ аб Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве работнікаў прамысловасці, будаўніцтва і транспарту і працоўнікоў сельскай гаспадаркі. Рыхтуюцца новыя дыяграмы, схемы, стэнды, тэматычныя вечары, у якіх будучы адлюстраваны рубяжы

чацвёртага, вызначальнага года пяцігодкі.

У нашай вобласці пачаўся ўжо агляд работы раённых і сельскіх бібліятэк. Яго мэта — палепшыць прапаганду сельскагаспадарчых ведаў і вопыту перадавікоў.

На жаль, не ўсе ўстановы культуры вобласці працуюць так, як гэтага патрабуе ад нас партыя. Мала ініцыятывы, нясмелы пошук новых форм работы ў культасветустановах Шумілінскага, Сенненскага, Ушацкага і Бешанковіцкага раёнаў. Нядаўна абласное ўпраўленне культуры вывучала стан культурна-масавай работы ва Ушацкім раёне. У многіх клубах і бібліятэках пануе зацішак. Мы не знайшлі нават самых процісных кніжных вітрын і выставак літаратуры, прысвечаных апошнім рашэнням партыі і ўрада.

Савецкія людзі з вялікім энтузіязмам сустрэлі Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да савецкага народа. Шырыцца сацыялістычнае спаборніцтва за выкананне і перавыкананне народнагаспадарчага плана на 1974 год. Перадавікі вытворчасці горада і вёскі нясуць працоўную вахту, каб памножыць дасягнутыя летась поспехі і дамагчыся новых, плённых здабыткаў у працы.

Работнікі клубаў і бібліятэк закліканы шырока прапагандаваць гэтыя здабыткі, быць арганізатарамі культурнага адпачынку жыхароў горада і сёла. Усім сродкамі масава-палітычнай і ідэяна-выхаваўчай работы ўзвышаць працоўны энтузіязм людзей, націгнаць іх на новыя поспехі — пачэсны абавязак кожнага работніка культуры.

М. ШМАТКОЎ,
намеснік начальніка ўпраўлення культуры Віцебскага аблвыканкома.

У НАРОДНЫХ ТЭАТРАХ

НАРОДНЫ тэатр Лідскага гарадскога дома культуры. Перапоўненая глядзельная зала. На прэ'меру прыйшлі і юныя, і дарослыя глядачы. На сцэне — казка «Звычайны цуд» Яўгена Шварца.

Падзеі казкі хваляюць глядача, у зале няма аб'якавых. Артысты-аматары дамагліся цікавай ансамблевасці спектакля. Насычанае сцэнічнае жыццё ў выкананні галоўных асоб — Прынцэсы, ролю якой выконвае лабарантка музычнага вучылішча Тамара Богіна, і Мядзведзя (студэнт індустрыяльнага тэхнікума Юрый Бабурын). Дарэчы, гэта — дэбют маладых

АЖЫВАЕ КАЗКА

удзельнікоў народнага тэатра і доволі ўдалы.

Вобраз Карала лёгка, паймаў стэрскую іграе ветэран самадзейнага тэатра, рабочы абутковай фабрыкі Сяргей Зялінскі. Трагікамійны вобраз Прыдворнай дамы ўвасабляе работніца эскурсійнага бюро Зінаіда Гуляева, напаяняючы яго псіхалагічнай дакладнасцю, глыбокім унутраным перажываннем.

Сярод выкананцаў іншых ролей варта адзначыць выразную ігру артыстаў народнага тэатра — рабочага камбіната бытавых паслуг М. Гароша, лабаранткі сярэдняй школы М. Клешчанка, работніка гарадскога дома культуры В. Корнева. Паспех спектакля «Звычайны цуд» у многім вызначыла рэжысёр В. Калбушкінай, выпускніцы Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута.

Аднак пастаноўка лідчан выглядала б цікавейшай, калі б лепш было выканана дэкарацыйнае афармленне. Спектаклю не хапае выразнага, «казачнага» святла, вызначальнага рытму. Казка патрабуе больш трапяткіх адносін стваральнікоў спектакля да музычна-гукавой партытуры, тэхнічнай дакладнасці яе ўвасаблення, глыбокага пранікнення ў душэўны стан герояў. Большай дзейнасці і пластычнасці хацелася б бачыць у ігры актэраў-аматараў Т. Кахановскай, В. Роік, С. Заікінай.

Маладому рэжысэру неабходна адпрацаваць усе мізансэны і дапамагчы вызаліцца ўдзельнікам спектакля ад скванасці.

Шмат недахопу ў мове выкананцаў. Часам не разумееш, пра што гавораць артысты са сцэны. Відавочная патрэба ў занятках па сцэнічнай мове, руху, актэрскім майстэрстве, якія трэба наладзіць у калектыве.

Гродзенскі абласны дом народнай творчасці замацаваў артыстаў і рэжысёраў прафесіянальнага тэатра і тэлебачання за народнымі калектывамі. Гэтае шэфства павінна быць і дзейным і пастаянным.

Прэ'мера казкі адбылася. Дарога да глядача адкрыта. Цёплых сустрэч і творчых поспехаў вам, лідчане, на гэтым шляху.

Вадзім ДАПКЮНАС,
выкладчык Мінскага педінстытута імя М. Горькага.

НАШ ГОСЦЬ — «БЯРОЗКА»

па духу і па сутнасці ва ўсіх канцэртных нумарах. Застаючыся адданым фальклорнаму характару танца, «Бярозка» не робіць з узораў мінулага фецішу. Звычайна яе танцы, жанравая амплітуда лях «ад» амаль драматычных сцэн «да» імправізацыі на знаёмых усім тэмы — жывы выбух маладых сіл, пластычнае выказанне чалавеча па ўнутранай патрэбе, ад сэрца. Суладдзе паміж салістамі — унікальнае. Белыя «лебедзі» або гарэзлівыя «хлопцы», палірычнаму прасветленыя «дзючаты» або ўдзельнікі масавых абрадных танцаў — усё яны на сцэне жывуць у свеце музыкі і адзінага душэўнага парывання. Іх тэхнічная вынаходлівасць і эрэцэіраванасць не кідаюцца ў вочы, бо чаруе перш-наперш

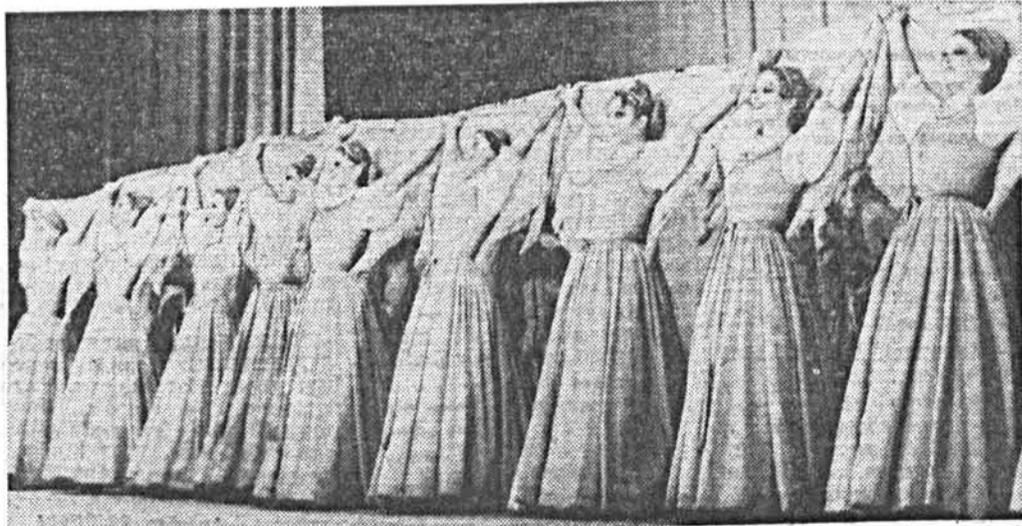
споведзь сэрца, пластычна перададзены рух пачуццяў людзей...

«Бярозка» — так называўся ўпершыню выкананы ансамблем на пачатку яго дзейнасці танцавальны карагод. Ад яго і імя — светлае, запаветнае, сімвалічнае. І тое, што дорыць нам «Бярозка» са сцэны, успрымаецца своеасаблівым рэхам Расіі: чароўным, хваляючым, гарманічным. А танцуе «Бярозка» кожны раз так, нібы робіць гэта ўпершыню, узрушваючы залу і неспрэчнасцю, і майстэрствам вышэйшага класа.

На здымках — выступленне «Бярозкі» ў Мінску.

Фота Ул. КРУКА.

УКАЗАМ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Дзяржаўны акадэмічны харэаграфічны ансамбль «Бярозка» за вялікую і плённую работу па прапагандзе савецкага харэаграфічнага мастацтва ў перыяд знаходжання на гастроллях у Беларускай ССР у студзені 1974 года ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета рэспублікі. Гэтым дзяржаўным актам зацверджаны сёлетнія выступленні ў нас праслаўленага на ўсіх кантынентах зямлі калектыву на чале з яго стваральнікам і сталым кіраўніком, народнай артысткай СССР Н. Надзеждзінай. Беларускі глядач меў магчымасць пазнаёміцца з надзвычай плённымі творчымі шуканнямі ансамбля, народнага

Якаў ХЯЛЕМСКІ

...А вершы беларускія грузінам
Чытаю я па праву кунака.
І мова мова ў подыху адзіным
Перадае мелодыю радка.

І слухаюць Зугдыдзе, Ахалцыхе,
Прыняўшы іншамойны спеў, як свой,
Рытм ловячы, разгойдваюцца ціха,
Ківаюць задуменна галавой.
Чытаю ў Кутаісі і ў Тбілісі,
Баюся паўнагучча збедніць я,
Ды адчуваю, страхі не збыліся, —
Імклівец з мовы ў мову, як бруя,
Паэзія. І гэта ўсё — сустрача
Дзвюх рэк празрыстых, горнай і лясной.

Расійская славеснасць, — як міжрэчча,
Зіхотны мост над стромай белізной.
Тлумач і сувязны, свят весніх песень,
Звініць у той вясёлцы й мой запал, —
Я лірыку раўніннага Палесса
Уздыхаю на Зякарскі перавал.
З гасцінных мне не вырвацца абдоймаў,
Сачу нябёсы блізкае красы.

Пільнее зрок. І з тумановых поймаў
Даходзяць у адказ мне галасы.
Паслухайце, сябры! Ці вы ўлавілі
У нетрах знавальнічаных разрад!
Наш Лермантаў і ваш Бараташвілі
Спасцілі беларускай мовы лад.

І зноў даліны, седлавіны, кручы,
Сцяжына з норавам крутым клінка.
Над скаламі правіднасць хмар лятучых
Працята навывіт святлом радка.
Настой нагорны спаковечна свежы:
Курлыча журавоў зраўнелы строй.
Сады Масквы, сівая Белавежа
Люструюцца асенню Курой.

Лета ўжо на схіле, зглухлі кроны.
Ноч здаўжэла — дзень не гаспадар.
Абірае каласы і гроны.
Жнівень — хлебасол і вінадар.

Са страхой агава ў ціхай згодзе.
Надыходзіць ранняя зіма.
І ўжо так заведзена ў прыродзе, —
Восень важыць умалот сама.

Як цяжэе хмара над тарпою,
Часу пасвеламо відно.

Хлеб надзённы роздзему — з табою,
Вопыту мацнейшае віно.

Бляск вясны, і летні жар, і восень
Узрасцілі гэты снежны дзень.
Тры мінулыя часіны ўносяць
Самую высокую ступень.

Як ракета, і жыццё: калі ты
Тры ступені ўзяў — не ўсё сабраў.
Можа, для ЧАЦВЕРТАЙ век пражыты,
Для зімы, для самых мудрых спраў.

Паляць ліст. Журботная гісторыя.
Паляць ліст, што на дажджах дамок.
Над асеннім гэтым крэатарыем
Сцэлецца гаротлівы дымок.

Паляць ліст. Над паркам і скверамі
Пах шчымы тлену навакол.
І, безабаронныя і шэрыя,
Стыгнуць крона голая і ствол.

Ведаю я прапісую ісціну,
Што прыродзе ўсё не ўпершыню:
Зашуміць яна нанова лісцямі,
Адшуміць — і аддаюць агню.

Пакаленне ўслед за пакаленнямі.
А ў яго ж было сваё жыццё!
Колькі смутку ў вас, кастры асеннія,
З дымам, што апаў, як забыццё.

Паляць ліст. Спыніць надзея марная.
Чуе ўсё няёмальнасці папрок.
Першы снег укрыве белай марляю, —
Доўга не загоіцца апёк.

На Пласа Пуэрта дэль Соль,
Дзе слепіць вітрына скразная,
Глыбінны, прарэзлівы боль
Раптоўна ўсяго працінае.

Спякотай Мадрыд захлыне.
А боль, быццам вынікнуў зараз,
Ва ўпор даганяе мяне
Ля плиткай ракі Мансанарас.

Украінны Карабінчэль,
Імя чыё — гром барабана,
Увесь — як патрапіць у цэль
І сам — незагойная рана.

Балюча ўспамін зварушы,
Шрам шэрага каменя свежы.
Што скажуць збалаей душы
Мадэрна-выносныя вежы!

І тоўпяцца ў вершах маіх
Саборы, гатэлі, казармы,

Манахі ў сутанях глухіх,
У злых трохвугольных жандары.

Як статак быкоў хто сагнаў, —
«Рэно» і «фіятаў» маторы.
Мулеты барвовы сігнал.
І цвеляць быкоў светафоры.

Чырвонаму ўсё ж сваякі
(Мой колер жаданейшы самы!)
Праносацца грузавікі
З вясёлымі мілісіянас.

Гітару скарыў рускі спрыт.
Матросы прастуюць з плаката.
Абложаны любіць Мадрыд
Трагедыю «Мы из Кронштадта».

Па шумнай Гран Віа іду
(Яе ўжо іначай назвалі).
«Гайлорд» і «Фларыду» знайду,
Хоць сам я з далёкае далі.

А ў гэтых гатэлях звінеў,
Сустраўшыся ноччу сталёнай,
«Іспанскага дзённіка» гнеў
З тырадамі «Пятай калоны».

Той час у легендах слыве,
Былога абрысы жывыя,
І сэрца людское жыве,
І твары паломнікаў тыя ж.

Турсыцкіх аўтобусаў плынь
Спадае вятрыста і проста
З універсітэцкіх вышынь
Уніз, да Таледскага моста.

І ўзведзены зноў, як курок,
Штабная суровая зводка,
Кальцова імклівага крок
І Хема мажная паходка.

Пераклаў Рыгор БАРАДУЛІН.

ПЯВУЧАЕ СВЯТЛО СТРАФЫ

СЯРОД паэтаў слыве
паэтам і шануецца
той, чые трывалыя
радкі і строфы, бунтуючы
душу і думку, жывуць у
памяці глыбока. Яны, бывае,
раптоўна скалануць цябе
трывожным успамінам, бліскавічна
ўзрушаць пявучым
святлом. На самоце і ў шуме
вясёлай сябрыні іх пра-
чытаеш углас, вымавіш у
далёкай дарозе, як самае за-
паветнае.

Неяк, едучы ў Брэст,
прыпамінаў, прылеплены да
вагоннага шкла:

Я видел стражницу
в Столбцах.
На старой пограничной
вышке
Качался шест в худых руках
Светловолосого мальчишки...

Неся освобожденья весть,
Мы шли широкими шагами.
И если голубь мира есть,
Должно быть, он кружил
над нами.

Ажыло яно, напісанае ў
асні трыццаць дзевятага,
не табою створанае згадалася
— і нават не трэба было за-
згляць у кніжку Якава Хя-
лемскага.

Надаўна ў канструктар-
скім бюро павукова-даслед-
чага інстытута разгаварыліся
з маладым інжынерам. Ча-

лавек ён ультрасучасны.
НТР, кажа, павінна паланіць
і паэзію.

— Такі абвал навуковай
інфармацыі, формулы, тэхна-
логія, абстрактная сімволі-
ка!.. — запярэчыў я.

— Усё гэта пакіньце нам,
а вось рытм... Пішыце, як ад-
чувае сябе чалавек у гэтым
рэактыўным рытме. Чала-
век... — тут інжынер, штось-
ці прыпамінаючы, прыжму-
рыў вочы, затым загучалі
вершы:

«Усталостные трещины
металла...»
Язык лабораторий заводских
Порой звенит, как пятистоп-
ный стих,
Воспевший сталь, которая
устала...

Ты держисься, хотя немало
прожил,
И замыслы отменно хороши.
Но, проступив, избородили
кожу
Усталостные трещины души.

Я спытаўся:
— Чыё гэта?
— Хялемскі. Дарэчы, ваш
перакладчык...

У нас часта пішуць пра
яго як перакладчыка. Ён у
першую чаргу, вядома, паэт.
І гэта — аснова, апрышча
яго перакладчыцкага май-
стэрства.

Назваўшы яго імя, можна
гаварыць пра сённяшнюю
школу паэтычнага перакла-
ду. Дасканалы валодаючы
рускім вершам, ён, перакла-
даючы, выходзіць перамож-
цам пры развязванні самых
складаных паэтычных зада-
чак.

Калі з хваляваннем пра-
чытаў у рукапісе «Варшаў-
скі шлях» Арыадэя Куляшо-
ва, адразу паўстала пытанне:
ці захавецца ў перакладах
гэты балюча-лермантаўскі
лад, метафарычна разгорну-
ты, складаны свет вобразаў?

Яшчэ да публікацыі «Вар-
шаўскі шлях» у перакладзе
Хялемскага чытаў Міхаіл Ва-
сільевіч Ісакоўскі, чыталі Да-
від Кугульцінаў, Міхаіл Ду-
дзін, Вольга Баргольд, і ўсе
яны, не звяртаючы ўвагі на
тое, што гэта пераклад, далі
самую высокую ацэнку куля-
шоўскаму маналогу, — так
натуральна захаваны дух і
неласэрэднасць арыгінала:

Вот этого потом?
Потом, потом... А вдруг его
не станет,
И потому
Пишу теперь, пока я на
поляне,
У моего огня, в сквозном
дыму,

Пока на это пламя, тьму
сгущая,
Холодный пепел времени не
лег...

А догорит костер, прошу
тебя я,
Подписывать не надо
невролог.

Вновь разложи костер под
скромным Довском
И без меня со странником
Другим

Поговори о жизни, о
Твардовском,
Как мы с тобой сегодня
говорим

На месте том, где бушевала
битва...

Пусть наша память вечная
о нем
Возносится, как жарная
молитва,

Сложив
ладони дыма
над огнем.

Усё жыццё Маякоўскі зай-
здросціў мастакам і музы-
кантам. «Мове мастакоў і
музыкантаў, — прызнаваўся
ён, — не патрэбны падрад-
коўнік. З перакладчыкамі —
заўсёды пакуты. А без іх —
сапраўдная бяда...»

Не заўсёды. Шмат хто з бе-
ларускіх паэтаў дакладна ве-
дае адрас: Масква, вул. Ча-
рняхоўскага, 4, кв. 41... Ня-
стомнай працы, творчага шча-
стага табе, Яша, паэт і пера-
кладчык — рыцар братэрст-
ва.

Анатоль ВЯЛЮГІН.

«АГУЛЬНАЕ Ў ПЯШЧОТНАСЦІ, ВА ЎСМЕШЦЫ...»

Яшчэ ў даваенныя гады
на беларускай мове ў свет
выйшла восем кніг А. Гайда-
ра. Першай з іх была апо-
весць «Школа» (у перакла-
дзе — «Школа жыцця»), вы-
дадзеная ў 1931 годзе. Усяго
творы А. Гайдара на бела-
рускай мове выходзілі 17 ра-
зоў. Сярод перакладчыкаў —
А. Якімовіч, Я. Казека,
С. Грахоўскі, Ус. Краўчанка,
М. Лупсякоў і іншыя пісь-
меннікі.

Творчасць А. Гайдара заў-
сёды аказвала і аказвае вялі-
кі ўплыў на літаратурны
працэс рэспублікі. Беларус-
кія празаікі вучыліся ў свай-
го рускага таварыша пісаць
для дзяцей проста і жыва,
сардэчна і займальна.

Асабліва творча ў даваен-
ныя гады працягваў трады-
цыі Гайдара Міхась Лынь-
коў. Не выпадкова рускі
пісьменнік В. Емяльянаў
яшчэ ў 1940 годзе адзначаў,
што «...у Лынькова многа
агульнага з Гайдарам у ад-
чуванні падзей, у пяшчотна-
сці, ва ўсмішцы, у тэме, на-
ват у схільнасці да паэтыч-
най, музычнай, рыфмаванай
фразы».

Тыпалагічная роднасць
«Р. В. С.», «Школы» і «Мі-
колкі-паравоза» абумоўлена
самой эпохай, гістарычным
ўмовамі, адвольным раз-
дзельным і адначасова ра-
мантычна-ўзвышаным пады-
ходам пісьменнікаў да адлю-
стравання рэчаіснасці.

Шырокае развіццё гайда-
раўскай традыцыі атрымалі
ў апошні час. М. Лынькоў,
А. Якімовіч, Я. Брыль,
І. Шамякін, І. Навуменка,
В. Хомчанка, І. Сяркоў,
А. Васілевіч, Я. Бяганская,
П. Місько і іншыя праўдзіва
паказваюць жыццё з усмі-
сцю яго складанасцямі і супя-
рэчнасцямі. Напрыклад, як і
многія гайдараўскія героі,
Ганька з тэтралогіі Алены
Васілевіч «Пачакай, затры-
майся...» сутыкаецца з роз-
нымі цяжкасцямі «даросла-
га» свету. Яна нярэдка па-
мыляецца, але ўсё роўна ў
яе характары перамагаюць
шчырасць і дабрата. У рэчы-
шчы гайдараўскай лірыка-
рамантычнай інтанацыі напі-
саныя апавесці Івана Сяркова
«Мы з Санькам у тыле во-
рага» і «Мы — хлопцы жы-
вучыя».

Вялікі поспех атрымала ў
гледачоў п'еса Н. Давыдавай
«Мальчыш-Кібальчыш», на-
пісаная на сюжэт казкі Гай-
дара і пастаўленая народным
артыстам СССР П. Малчана-
вым у Беларускам тэатры
юнага гледача напярэдадні
60-годдзя з дня нараджэння
пісьменніка.

Цікавая апавесць Э. Кар-
пачова «Гайдар» пра апош-
нія дні пісьменніка. Пазаў-
міліся чытачы з кнігай апа-
вяданняў пра Гайдара
Б. Емяльянава, якая выда-
дзена на беларускай мове ў
перакладзе П. Рунца.

Р. ЛІТВІНАУ.

г. Гомель.

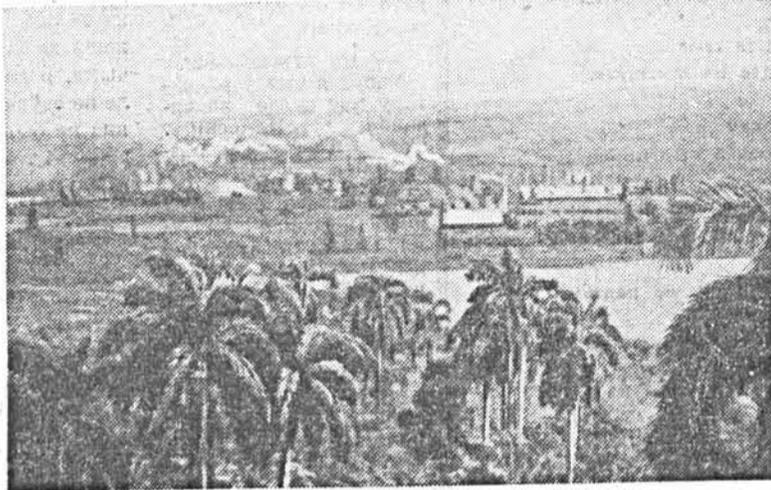
БРК прафсаюза работні-
каў культуры смуткуе з
прычыны заўчаснай смерці
інструктара аддзела культуры
ЦК КПБ Валерыя Сярге-
евіча ЛАБАДО і выказвае
спачуванне сям'і нябожчы-
ка.

Міністэрства культуры
БССР смуткуе з прычыны
заўчаснай смерці інструкта-
ра аддзела культуры ЦК
КПБ ЛАБАДО В. С. і выказ-
вае глыбокае спачуванне
родным і блізкім нябожчы-
ка.

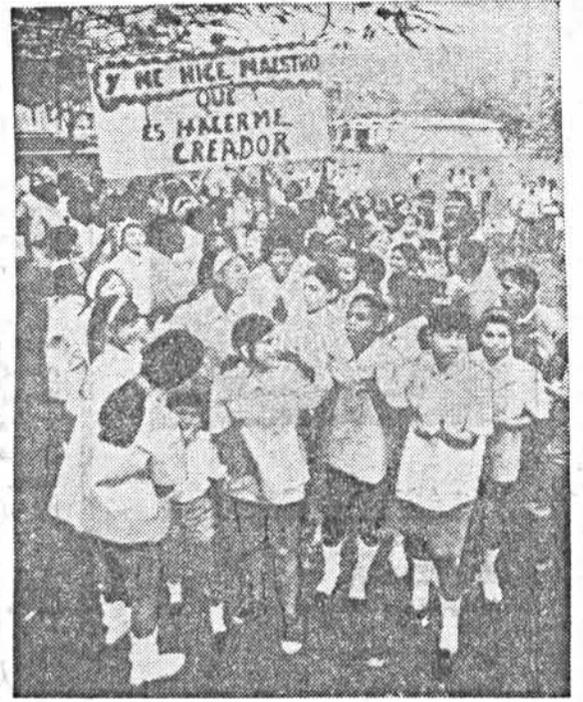
НА ВОСТРАВЕ СВАБОДЫ

На гэтым здымку — лепшы механік шклокамбіната ў Ла-Лісе правінцыі Камагуэй Абеларда Радрыгес Эрэра, які прэміраваны дзесяцідзённай паўцоўкай на паездку ў Савецкі Саюз.

У ваколіцах Пунта-Гарда вырас новы горнабагачальны камбінат.

Вучні са школьнага гарадка імя Каміла Сьенфуэгаса, дзе займаецца каля пяці тысяч дзяцей працоўных Кубы.

ЛІТАРАТУРНАМУ ЎЛАСАЎЦУ — ГАНЬБА!

ГНЕЎ І АБУРЭННЕ

У 1969 годзе, трапіўшы на колькі часу за акіяны, я быў сведкам таго, з якой цынчнай злараднасцю імперыялістычная прапаганда Злучаных Штатаў Амерыкі ўсхваляла зласліўца і адшчапенца Салжаніцына. На ўсе лады перапыталі кожны яго брудны антысавецкі пасквіль, кожная яго хлуслівая «заява», скіраваная супроць ненавіснай яму і ім праўды гісторыі, супроць Інтэрэсаў і правоў гераічнай Савецкай краіны. Даларавы гангстэры пярэ з езуіцкай слязю расказвалі пра «чалавекалюбнасць» Салжаніцына, выстаўлялі яго як барацьбіта за свабоду, годнасць чалавека. А то ж было ў дні, калі пентагонаўскія забойцы залівалі крывёю бязвінных ахвяр зямлю В'етнама, катавалі жанок, старых і дзяцей у сотнях в'етнамскіх Сангмі, палілі напалмам жыхароў Лаоса і Камбоджы, помсцячы народам гэтых краін толькі за тое, што яны змагаюцца за сваё права на свабоду, за права людзьмі звачца. То быў час, калі свет скаланаўся гневамі і абурэннем ад крывавага зверстваў ізраільскіх сіяністаў, калі чорныя палкоўнікі душылі дэмакратыю ў Грэцыі, калі пры падтрымцы міжнароднага капіталу партугальскія і паўднёва-афрыканскія каланізатары і расісты закоўвалі ў кайданы мільёны мясцовых жыхароў Афрыкі толькі таму, што яны маюць чорны колер скуры...

Няўжо не ведаў і не ведае Салжаніцын пра ганебныя, чалавечаненавісныя справы найзлейшага ворага свабоды народаў — міжнароднага капіталізму? Безумоўна ж, ведаў і ведае! Ведае добра, гэтак жа добра, як яго імперыялістычныя апекуны добра ведалі і ведаюць, што ні ў адным слове Салжаніцына няма ні кроплі праўды, ні сумленнасці, што ўсе яго «творы» — гэта паклёпныя пасквілі, поўныя шалёнай нянавісці і хлусні. Але што дзівіцца! Салжаніцын і яго імперыялістычныя «абаронцы» добра зразумелі адзін аднаго. Іх з'яднала нястрымная нянавісць да ўсяго свабодалюбнага, прагрэсіўнага ў свеце, да савецкага народа, да нашых услаўленых у гісторыю

чалавекалюбных спраў, да міжнароднага аўтарытэту нашай сацыялістычнай Радзімы.

Са сваёй паездкі за акіяны я вярнуўся да глыбіні душы абураны злачыннай беспардоннасцю ганебнага альянса «Салжаніцын — імперыялізм», злачыннай непрыстойнасцю чалавека, які, карыстаючыся ўсімі здабыткамі нашага жыцця, у тым ліку — правамі неабмежаванай свабоды савецкага грамадзяніна, добраахвотна, свядома паставіў сябе ў ролю ўнутранага эмігранта, каб з такой пазіцыі імкнуцца як найбольш напаскудзіць свайму ўласнаму народу.

Але тое, да чаго дакаціўся Салжаніцын у апошні час, настолькі пачварна і амаральна, што не раз, відаць, прымусіла грэбліва зморшчыцца нават яго імперыялістычных апекуноў. Хоць яны і рынуліся з усіх сіл слібіваць яго брудную пісаніну ў кнізе «Архіпелаг Гулаг», але ж, калі занадта перастараўся здраднік, дык гэта для іх не здорава... Бо падумаць толькі, падумаць толькі! Не мігнуўшы вокам, ухваляць крывавае злачынства гітлераўскага фашызму на савецкай зямлі, знаходзіць апраўдальныя словы ў адрас гестапа і разам з тым прыніжаць, аплеўваць вядомы ўсяму свету светлы і самаахвярны гераізм савецкага народа. — Хіба мог дазволіць сабе гэтакое чалавек, які мае хоць якое-небудзь дачыненне да справядлівасці, праўды і гуманізму? Не, да такога мог дакаціцца толькі азварэлы ў сваёй нянавісці, толькі да канца аслеплены сваёй нянавісцю чалавек!

Мы, беларусы, у каго яшчэ не загаіліся цяжкія ўспаміны пра фашыстоўскую навалу, пра жудасную лютасць гестапаўцаў і ўласаўскіх банд, якіх таксама хваліць Салжаніцын, мы, каму і сёння звоніць у сэрцы трагедыя Хатыні і многіх іншых нашых вёсак і гарадоў, скатаваных гітлераўскім фашызмам, — мы з гневамі і агідай адварочваемся ад гэтага нікчэмнага ў сваіх прэтэнзіях прыслужніка ўсіх нашых ворагаў Салжаніцына, нам брыдка ведаць, што ён яшчэ ходзіць па нашай свяшчэннай савецкай

зямлі, дышае адным з намі паветрам.

На шляху пераможнага поступу ў будучыню перад савецкімі людзьмі не аднойчы ўзнікаў які-небудзь пыхлівец, ненавіснік, здраднік нахшталт Салжаніцына. Не аднойчы нікчэмны адзінік спрабавалі ачарніць нашу калектыўную стваральную працу, нашы незгасальныя подзвігі, нашу барацьбу за міжнароднае супрацоўніцтва, за мр. Ім, гэтым нікчэмным ненавіснікам, здавалася, што назапашаныя ім ў замежных сейфах іудаў сэрэбранікі — долары, фунты, маркі і іншыя знакі залатой улады капіталу дапамогуць ім у іх злачыннай барацьбе супроць працоўнага народа. Але не, такога не было і не будзе. Канец адшчапенцаў адзіні. Як сказаў народны паэт Беларусі Якуб Колас, «народ бязлітасна карае здраднікаў і, як злаякасную погань, выкідае іх на сметнік. Няма на свеце больш агіднага слова, як слова «зраднік».

Кастусь КІРЭНКА.

ПАЗІЦЫЯ ПАСКВІЛЯНТА

Мяне як творчага работніка, чалавека і грамадзяніна, глыбока абурала шкодніцкая, антысавецкая і антынародная дзейнасць Салжаніцына. Дзіву даецца, як мог ён да гэтага дайсці. Есць наш хлеб, карыстаецца ўсімі дабротамі і ў той жа час паклёпнічае на нашу Радзіму, дакаціўся да таго, што апеліруе да ворагаў камунізма, заклікае іх на нейкую дапамогу, моліць умяшання ў нашы ўнутраныя справы. Салжаніцын выдае за мяжой свае варожыя пасквілі, такія, як «Архіпелаг Гулаг».

Гэты вырдак апраўдвае гітлераўскіх катаў, здраднікаў радзімы, на руках якіх кроў, смерць мільёнаў савецкіх людзей. Ён палівае брудам памяць тых, хто даной уласнага жыцця адстаяў нашу сацыялістычную Радзіму і выратаваў народы многіх краін ад рабства і знішчэння.

Мне давялося быць удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны, здымаць на кінаплёнку падзеі на фронце і ў партызанскіх злучэннях на Беларусі, Украіне, у Бранскіх лясах. Я бачыў, як не шкадуючы свайго жыцця, са-

маахварна змагаліся з лютым ворагам нашы бацькі, браты і сёстры, быў сведкам таго, як квітнелі гарады і вёскі вораг ператварыў у руіны і папалішчы. Дык хіба ж можна забыць попел Хатыні, могілкі спаленых вёсак?

Савецкія людзі не могуць спакойна глядзець на тое, што Салжаніцын, прыкрываючыся «літаратурнай» працай, па сутнасці, знаходзіцца на платнай службе ў варожых імперыялістычных колаў Захаду, атрымлівае ад іх падачку за антысавецкую прапаганду.

Наша Канстытуцыя забяспечвае грамадзянам СССР усе правы, але разам з тым ускладае на іх і абавязкі. Таму здрадніцтва радзіме, якую б форму яно ні мела, — ёсць самае вялікае злачынства.

Не можа здраднік і вораг савецкага ладу насіць гордае імя грамадзяніна нашай краіны. Ганьба пасквілянту!

І. ВЕЙНЯРОВІЧ,
народны артыст БССР,
лаўрэат Дзяржаўных прэміяў
СССР і БССР, рэжысёр і
кінааператар творчага
аб'яднання «Летапіс» студыі
«Беларусьфільм».

ВОДПАВЕДЗЬ АДШЧАПЕНЦУ

Працягваючы каменціраваць артыкул «Правды» «Шлях здрадніцтва», прагрэсіўны друк падкрэслівае глыбіню маральнага падзення і ўсю гнюснасць здрадніцтва Салжаніцына ў адносінах да савецкага народа.

Разную водпаведзь адшчапенцу Салжаніцыну дае на старонках парыжскай «Юманітэ» С. Лейрак. Ён падкрэслівае, што Салжаніцын свядома скажае і фальсіфікуе гісторыю сваёй краіны, узводзіць паклёп на яе народ.

Былыя эсэсаўцы, а таксама неапазцыты і ваенныя канцэрны, адзначае ў газете «Унзэрэ цайт» член праўлення Германскай кампартыі Г. Шцюц, могуць быць задаволены кнігай Салжаніцына. Яна служыць толькі іх Інтэрэсам. Шцюц напамінае, што Салжаніцын, якога рэакцыйны друк імкнецца паказаць як «мараліста», маўчаў адносна крывавага забойства ў Чылі, тэрору ў Грэцыі.

«Кніга Салжаніцына «Архіпелаг Гулаг», поўная паклё-

пу і скажэнняў, выклікае пацупце пагарды любога сумленнага чалавека, — піша ў рэдакцыйным артыкуле бейруцкая газета «Аш-Шааб». — Гэты пісьменнік, якому даўно аплацірае заходняя прапаганда, прадаў сябе ворагам сваёй радзімы і забыў аб тым, што ён жыве яшчэ на тэрыторыі той дзяржавы, у спіну якой накіраваў свой удар».

У артыкуле «Атручанае пярэ Салжаніцына» чэхаславацкая «Рудэ права» падкрэслівае, што аўтар чарговага антысавецкага пасквіля груба зневажае памяць лепшых сыноў і дачок савецкага народа, якія загінулі за свабоду сваёй Радзімы, за вызваленне іншых народаў ад фашызму.

Другая чэхаславацкая газета «Смена» піша: «У сваім новым пасквілі, які стаў навінкай бульварных рэакцыйных заходніх газет і часопісаў, аб'ектам распальвання новай антысавецкай кампаніі, Салжаніцын ідзе далей па

шляху здрадніцтва. Ён ставіць пад сумленне герояў Вялікай Айчыннай вайны, прышчасці і пакуты народаў СССР. Для Салжаніцына больш прывабнай выглядае нацысцкая армія, якая брэнцам бы была «міласціва» і «паблажліва», а злачынства здраднікаў — уласаўцаў і бандэраўцаў быццам бы і не былі злачынствамі».

Балгарская «Народна младеж» падкрэслівае: нашым ворагам больш за ўсё імпаніруе тое, што Салжаніцын чарніць усю гісторыю Савецкай краіны, што ён нападае на савецкі народ, большавікоў, іх партыю. Але гісторыя не ўспамінае добрым словам здраднікаў. А пасля з'яўлення новай кнігі Салжаніцына зніклі апошнія сумненні, што ён канчаткова стаў на шлях здрадніцтва. Логіка гісторыі даўно ўжо даказала, што пад рваным сцягам антысавецкіму збіраюцца толькі здраднікі.

ТАСС.

КАРАЦЕЛЬКІ

МЯДЗВЕДЖАЯ АПЕРАТЫЎНАСЦЬ

Зайцы на Ліса
Скаргу напісалі,
Мядзведзю поштай
Спешна адаслалі.
Аж месяцы праз тры
Мядзведзь ім даў адказ:
«Са скаргаў да ваўка
Прашу звярнуцца вас».

МЫШЫНАЯ ПАГРОЗА

Мыш папярэдзіла ката:
— Сустрэну — будзеш без хваста!
Сказаўшы так, сама ж—дадому,
Глыбей шмыгнула пад салому.
Нічыпар ПАРУКАЎ.

Вясёлым штрыхом

Слброўскі шарж К. КУКСО

Р. Тармола.

САВОСЬ АВОСЬ

ШТО КАМУ

Хто ломіць венікаў бярэма,
Хто сала ніжа на лаўца...
Рабочая,
крутая тэма
Сама ідзе на Мысліўца.

Браў нораў
Ад «Гарачай сталі»,
Сталеў
З «Рабочымі людзьмі».
Пракат — не на пракат ён...
Валя,
На сталь гарачую падзьмі!

НУ, ЗЕМЛЯКІ!

(ПРЫЗВАННЕ
КАЗІМІРА КАМЕЙШЫ)

Зноў устурыла Муза рана,
Ліст чысты ные,
Як «Мембрана».
Дрыжаць алоўкаў канчары.
Пачуў я пушчы ўздых глыбокі:
Кірмаш рыхтуюць Налібокі,
Гаршкамі звоняць ганчары,
Так і падміргваюць мне:
— Казік,
Услаў нас рыфмай
Яшчэ разік!
А для аддухі
Па вянец
Нальце мядухі
Івянец...
Што ехаць!
Лепш па радзіе
Сябе і ўсіх парадую!

СКАЧУ І РАГАЧУ

(ДАНУТА
БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА—
ДЗЕЦЯМ)

«Гэты рызык і лупаты
Расцягнуў куды папала...»
(Зборнік «Рыжкая паліанка»,
1971 г.)
«Ты даганяй мяне
не даганяй,—
Прыбавіць рызык твая
пагоня!..»
Скачу і рагачу...»
(Зборнік «Даганя па кані»,
1973 г.)

Я радкамі гаць гачу
Пра жабоцек, качак.
Я скачу і рагачу!
Румзае чытачык...

АДДАНЫ КАВАЛЕР

(УЛАДЗІМІР СКАРЫНКІН)

Захмарнай Музы кавалер,
Пясняр твой,
Авіяцыя,
Прабіў я
«Гукавы бар'ер».
Чаму ж маўчыць авіяцыя?!

ЛІТАРАТАР- БІБЛІЯМАН

З тае прычыны аднае
Не кідай, крытыка, дакоры:
За творы шэрыя свае
Набыў узоры ў каленкоры!

ЯК ХОЧАЦЕ, але, апрача ўмення пісаць, чалавек павінен мець яшчэ і шчасце. Я ўжо напісаў процімапаবাদжэнняў, але ўсе яны ўдастойваюцца аднаго і таго ж прысуду рэдактара:

— Не атрымалася.
Учора я чытаў рэдактару маё новае апавяданне «Намеснік». Толькі я пачаў, як расчыніліся дзверы.

На парозе паказаўся нейкі крывабок дзядуля. Рэдактар рынуўся яму насустрач, падвёў да крэсла насупраць п'ямовага стала і асідэрожна пасадзіў.

— Прашу, прашу, калі ласка, — засакаў рэдактар. — Я з задавальненнем прачытаў вашу п'есу. Так, так, прачытаў і хоць-зараз магу парэкамендаваць яе галоўнаму рэжысёру тэатра, калі, вядома, вы прымеце некалькі маіх добрых парад.

Ён паспешліва дастаў п'есу, якая немаўсёдама чаму называлася «Прыгоды акушора», і пачаў яе перагортваць.

Мой указальны палец так і застыў на радку, дзе перапынілася чытанне. Заўважыўшы гэта, рэдактар звярнуўся да мяне:

— Думаю, вы не будзеце супраць, калі мы спачатку закончым з таварышам, а потым вернемся да вашага «Намесніка».

Выйсця не было. Я згодны быў на ўсё, абы толькі не пачуць яшчэ раз: «не атрымалася».

— Перш за ўсё, — лірычным тонам пачаў рэдактар. — вы зусім не ўлічылі цяперашняе магчымасці тэатра. Хіба можна пабраць трыццаць тры дзейныя асобы ў той час, калі ідзе скарачэнне штатаў у тэатрах? Потым, хто бачыў, каб у наш касмічны век п'еса складалася з чатырох дзей. Няўжо нельга было ўпісваць усе падзеі ў дзве. Тады ваша п'еса была б зусім сучаснай...

Бачачы, што стары ні слова, ні жэстам не выказвае сваёй нягоды, рэдактар яшчэ больш распалаяўся:

— І, нарэшце, якая была неабходнасць у такім мностве жаночых вобразаў? Я, вядома, разумею, што яны патрэбны вам, каб было каму лячыцца ў доктара Акапяна. Але няўжо нельга было дамагчыся іх мужчынамі? Гэта нават выглядала б больш арыгінальна. Вы бяляце, які будзе фурор, калі публіка даведаецца, што ўрача па жаночых хваробах наведва-

юць і мужчыны. Гэта ж ніводнага білета ў касе не застаецца! Аншла! Поўны аншла!

Стары слабым ківаў галаву стараўся адагнаць муху, што назойліва вілася каля кончыка яго носа. Магчыма, рэдактар у запале не заўважыў мухі, бо яна не была ў полі яго зроку, і таму па-свойму вытлумачыў жэсты дзядулі, прыняўшы іх за знак нягоды.

— Што? Вы не згодні? — з пачуццём ула-

Сказаўшы гэта, рэдактар старанна ўклаў п'есу ў папку і працягнуў яе старому. Той раптоўна ўзняў галаву. Яго блукаючы позіркы выдаваў поўнае расчараванне.

— Дык кажаш, заўтра прыйсці?

— Чаму заўтра? — абражана перапытаў рэдактар.

— Кажаш, няма часу прачытаць п'есу?

— Як жа так? А пра

Паруір МХІТАРАН АРМЕНИЯ

АТРЫМАЛАСЯ!

снай годнасці спытаў ён.

У гэтую хвіліну вошэньская муха пакінудла нос сваёй ахвяры і паляцела прэч. Стары з палёгкай уздыхнуў і шырока ўсміхнуўся.

— А-а... Я ведаў, што вы згодзіцеся са мной, — зноў расквітнеў рэдактар. — Ну, калі так, то прайдзем да тэарэтычных праблем вашай п'есы. Яшчэ Арыстоцель сказаў...

Доўга, надта доўга гаварыў рэдактар. Перагортаўшы п'есу з пачатку да канца, ён каля дзвюх гадзін тлумачыў старому асновы драматургіі і падводныя яе рыфы. Не забыў заклікаць у сведкі амаль усіх тэарэтыкаў свету, пачынаючы з Платона і канчаючы крытыкам Вадзімам Меліксеянам.

Стары не абзываўся ні гукам, не прычыў і не спрачаўся. Ён сядзеў у крэсле, абавёршыся абедзвюма рукамі на кій, і пазіраў то на мяне, то на рэдактара.

— Такім чынам, дарагі дзядуля, — закончыў нарэшце рэдактар. — давайце завершым нашу гутарку. Вазьміце, калі ласка, вашу п'есу і пасля пераробкі пакажыце галоўнаму рэжысёру.

што я гаварыў дзве гадзіны?

Прыклаўшы далонь рупарам да левага вуха, стары нагнуўся ў бок рэдактара.

— Калі можаш, гавары гучней, я нічога не чую.

Мой рэдактар паваляўся ў крэсла.

— Як? Значыцца, я дарэмна столькі часу... — безнадзейна прашантаў ён і ў адчай адкінуўся на спінку крэсла.

Ледзьве стрымліваючы выбух смеху, я выскачыў з кабінета і запісаў гэтую забавную гісторыю. Так яму, рэдактару і трэба: любіць вечна здэкавацца з іншых, няхай хоць разок сам трапіць у смешнае становішча

Назаўтра я паказаў напісанае рэдактару. Ён прабегаў рукапіс вачыма і сказаў:

— Атрымалася!

Але ўсё ж па звычцы не змог без заўваг. Гаварыў ён са мной гучна, ледзь не крычаў, нібыта я быў ад яго па адлегласці ў некалькі метраў.

Што ж было яму рабіць: вельмі ўжо напалохаў яго выпадак са старым.

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вышляўчанага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. СА-БАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.